

30 nexe

*quaderns d'autogestió
i economia cooperativa*

Juliol de 2011

Edita: Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya

**FINANCES COOPERATIVES:
MOLT CAMP PER CÓRRER**

**JOAN VENTOSA I ROIG,
UN GRAN DIRIGENT DEL
COOPERATIVISME CATALÀ**

**GRUPS COOPERATIUS:
SUMAR PER MULTIPLICAR**

Índex

Finances cooperatives: molt camp per córrer

L'Apòstrof

Les cooperatives de consum (i usuaris): passat, present i... futur

Albert Huerta

Joan Ventosa i Roig, un gran dirigent del cooperativisme català

Ignasi Faura i Ventosa

Entrevista

Els centres especials de treball a la corda fluixa

L'Apòstrof

Taula rodona

Grups cooperatius: sumar per multiplicar

L'Apòstrof

Contextos

L'emprenedoria social, millor cooperativa

Jordi Garcia Jané

Com actuar en temps de crisi (II). D'empleats a productors

Alfonso Vázquez

Ressenya

De la resistència ètica a l'experimentació anticipatòria

Daniel Jover

Recomanacions

Directori .Coop, Barri Cooperatiu, Co-operative News, Economia del Bé Comú i Verkami

Verònica Platas i L'apòstrof

FINANCES COOPERATIVES: MOLT CAMP PER CÓRRER

L'Apòstrof

Davant un sistema financer convencional que no ha estat capaç de funcionar amb transparència ni solvència, existeix una realitat de finances cooperatives que fa molts anys que treballa amb valors ètics i que té arrels sòlides arreu del món i també a Catalunya. L'actual context, en què les caixes d'estalvi han perdut l'essència original i la gran banca no pot amagar més les seves males pràctiques, és una bona oportunitat per al sector per convertir-se en una alternativa cada cop més majoritària. Aquesta va ser una de les reflexions que es van poder debatre en la jornada [Financoop 2012](#), que el passat 8 de juny va aplegar persones i entitats representants de l'economia social entorn del lema "Finances cooperatives per a un món millor".

Durant els últims cinc anys el llenguatge financer s'ha popularitzat molt a casa nostra, sobretot gràcies a les notícies a l'entorn de bancs i caixes, que no han parat d'ocupar minuts dels telenotícies i primeres pàgines dels diaris. Gran part d'aquesta informació, però, ha tingut a veure amb les males pràctiques del sistema bancari convencional: Lehman Brothers, hipoteques *subprime*, productes tòxics, l'escàndol de les participacions preferents... Tot això forma part del que podríem incloure en una mena de diccionari de la crisi del sistema financer dels últims temps.

A l'Estat espanyol, aquest terratrèmol ha modificat completament el mapa d'entitats financeres tal com l'enteniem fins avui. D'una banda, s'ha dut a terme un procés de bancarització de les caixes d'estalvi que ha acabat de liquidar el poc sentit social que encara mantenien i, de l'altra, el nombre total d'entitats s'ha reduït notablement arran dels processos de fusió i absorció. L'exemple paradigmàtic d'aquest fenomen ha estat el rescat amb recursos públics de Bankia, conglomerat bancari format a partir de la fusió de Caja de Madrid, Bancaixa –dues de les entitats més exposades a l'esclat de la bombolla immobiliària– i cinc altres caixes d'estalvi més petites (Caixa Laietana i també les caixes de Canàries, La Rioja, Àvila i Segòvia).

Finalment, el passat mes de juny es va acabar de concretar el que ja feia temps que s'intuïa: el rescat del sistema bancari espanyol per part de l'Eurogrup, que ha calculat que es necessiten uns 62.000 milions d'euros per sanejar les entitats més afectades per la mala gestió.

Davant de tot això, hi ha les finances cooperatives, que ja existien molt abans de la crisi i que, mentre algunes caixes d'estalvi són rescatades o desapareixen, continuen exercint la seva activitat amb transparència, democràcia i arrelament al territori. D'altra banda, en aquells països on el sector de les finances cooperatives és més sòlid, s'ha demostrat que el sistema ha estat més estable i ha resistit millor les turbulències dels mercats financers desregularitzats.

“L'economia cooperativa manté un equilibri entre la propietat de l'economia i el seu control, cosa que no passa amb l'economia globalitzada, ja que pot dominar part de l'economia sense posseir-la, utilitzant instruments com ara el deute”, explica Bruno Roelants, secretari general de l'[Organització Internacional de Cooperatives de Producció Industrial, Artesanal i de Serveis \(CICOPA\)](#).

En el llibre *El capital i la trampa del deute*, Roelants detalla com els sectors econòmics d'alguns estats han fet fallida per la seva relació amb l'economia especulativa, mentre que gran part de la *responsabilitat* que explica la resistència de l'economia cooperativa es deu a la seva vinculació amb l'economia real. I és que arreu del món funcionen cooperatives i altres entitats que, malgrat la recessió econòmica, han continuat donant crèdit i serveis financers a les empreses i persones associades.

Finances cooperatives: qui és qui

A Catalunya operen tota una sèrie d'entitats de finançament que estan constituïdes com a cooperatives formalment, o bé no ho són, però que tenen com a missió social ajudar les cooperatives o entitats de l'economia social. Totes aquestes organitzacions integren allò que seria el circuit de finançament cooperatiu, mitjançant el qual es poden satisfer les necessitats de finançament més habituals de les persones (obrir un compte corrent, domiciliar una nòmina...), les demandes de les empreses cooperatives (obtenir un crèdit, per exemple) i donar suport a organitzacions de

l'economia social i associacions diverses (avançament de subvencions, avals...).

D'una banda, tenim les entitats amb autorització del Banc d'Espanya, que ofereixen els mateixos serveis a l'usuari final que qualsevol altra entitat financera, però amb el valor afegit que són cooperatives de crèdit: es tracta de **Caixa d'Enginyers** i **Caja Laboral**, aquesta última pertanyent al Grup Mondragón, i la societat de garantia recíproca **Oinarri**, la qual ofereix avals financers a les cooperatives federades a la FCTC.

D'altra banda, també hi ha entitats que, malgrat no ser pròpiament bancs, orienten els seus serveis a l'economia social sense estar tutelats per l'organisme regulador del Banc d'Espanya: la cooperativa de serveis financers ètics i solidaris **Coop 57** –que ofereix productes com ara els préstecs participatius– i **Fiare**, que està en un procés de captació de capital social per convertir-se en una cooperativa de crèdit d'abast europeu el 2013 i que actualment opera com a agent de la Banca Popolare Etica italiana. Finalment, hi ha **Crédit Cooperatif**, que actua sobretot com a finançador de segon rang.

Per acabar, existeix un grup d'entitats que no són cooperatives, però que es dediquen a donar suport a les entitats de l'economia social: **Sicoop**, **Fundació Acció Solidària Contra l'Atur**, **Eurecos** i la societat **Grup d'Inversors Cooperatius**.

“Com més instruments financers comuns de l'economia social hi hagi, més bé resistiran les empreses cooperatives. Pensem en instruments controlats pel sector, amb un bon seguiment, i molt millor si funcionen de manera horitzontal”, resumeix Roelants.

Bones pràctiques arreu del món

Totes aquestes entitats van coincidir a Barcelona el passat 8 de juny en la jornada Financoop, organitzada per la **Fundació Seira**, la Fundació Caixa d'Enginyers, Oinarri i el Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya. El seu objectiu era visibilitzar que existeix un altre sistema financer basat en els valors del cooperativisme. A banda, però, la trobada també va servir per conèixer experiències d'arreu del món amb un gran bagatge acumulat, les quals demostren la resiliència del sistema de finançament cooperatiu. A continuació, en repassem algunes breument.

Per les seves característiques culturals i polítiques, potser un dels llocs on Catalunya es pot emmirallar és amb el Quebec i el seu **Chantier de l'Economie Sociale**, que treballa per a la promoció de les cooperatives, mutualitats i associacions del país. “Es tractava de demostrar que aquesta economia, que ja té més d'un segle d'història, funciona”, resumeix el director d'eines financeres del Chantier, Charles Guindon. Per això, des del Chantier s'han desenvolupat instruments adaptats a les necessitats de l'economia social, com el **Réseau d'Investissement Social du Québec** (RISQ), la Xarxa d'Inversió Social del Quebec, un fons de capital risc que opera de manera exclusiva amb el sector de l'economia social creat l'any 1997 en un moment que les cooperatives tenien dificultats per accedir al crèdit. “Volem desenvolupar un mercat secundari, no especulatiu, en què els diners es quedin a les empreses cooperatives. Per exemple, volem invertir en habitatge col·lectiu, per això buscarem inversors privats”, explica Guindon amb vista al futur.

A França, Crèdit Cooperatif és el banc de referència de l'economia social, responsable d'impulsar la [Federació Europea de Finances i Banques Ètiques \(FEBEA\)](#), que té 24 membres de 13 països diferents adherits. Més a prop, tenim el cas de Caja Laboral, que ha estat un element clau per articular la intercooperació financera del Grup Mondragón al País Basc i donar solidesa a l'acumulació de recursos propis. Creada fa 55 anys, actualment compta amb 21.000 milions d'euros en actius i 1,2 milions de clients.

Si ens fixem en Europa com a conjunt, la banca cooperativa dona servei a uns 180 milions de clients, una xifra que representa un 40% de la població europea. La banca cooperativa representa més de 50 milions de socis cooperativistes –el 12% de la població del continent– i dona feina directa a més de 700.000 persones.

A Catalunya, fa 45 anys va néixer Caixa d'Enginyers, que actualment compta amb un volum de negoci de gairebé 3.000 milions d'euros i més de 100.000 socis. En l'actual context econòmic, l'entitat manté una línia de solvència que li ha permès créixer sostingudament i evitar la marea de fusions i intervencions. “A l'Estat, la penetració de la banca cooperativa encara és força baixa en comparació d'Holanda, França, Àustria o Finlàndia. Per això encara queda molt camí per recórrer. Teníem unes caixes d'estalvi molt potents, però en quatre anys tot ha canviat molt”, reflexiona Mario Guardia, director de Gestora d'Inversió de Caixa d'Enginyers.

Oportunitats

Malgrat els efectes de la crisi, malgrat la capacitat financera limitada que a vegades poden tenir els instruments del sector cooperatiu i, fins i tot, malgrat un cert desconeixement per part de la societat, la situació actual permet ser optimistes. Guardia ho té clar: “No hi ha cap caixa cooperativa de l'Estat que hagi hagut d'acudir al FROB. Ara tenim una oportunitat única per demostrar que realment estem al costat del client i soci”.

“Hi ha una tendència que diu que el client vol participar, no vol ser considerat un número. I això, les cooperatives sempre ho han tingut: transparència, productes senzills i capacitat d'arribar a tothom, fins i tot als clients que estaven a caixes d'estalvi, i que ara es troben que han deixat de tenir la funció social”, afegeix Guardia.

Deixant de banda la desconfiança que genera el sistema financer arran de la crisi iniciada el 2008, en el capítol d'oportunitats per al sector cooperatiu s'ha de tenir en compte el reconeixement per part de la Unió Europea com a actor diferenciat, amb uns valors i una manera de funcionar que poden donar resposta a la crisi. En aquest sentit, la UE promou, des del 2011, la creació dels Fons Europeus per a l'emprenedoria social. Si bé aquest tipus d'empreses solen rebre suport públic, les inversions privades mitjançant fons d'inversió són essencials per al seu creixement; per això és important l'establiment de fons especialitzats. A tot això, cal afegir el paper cada cop més destacat de les regions per promoure el desenvolupament de les petites i mitjanes empreses.

Tot i la solvència, transparència, proximitat i valors ètics del sistema financer cooperatiu, a Catalunya només un 10% de les empreses d'economia social són usuàries d'aquest sistema. Aquesta és una de les dades que serveixen de punt de partida a la **Xarxa Financoop**, una pla-

taforma d'entitats financeres cooperatives, mutualistes i altres formes societàries que treballen per impulsar les finances cooperatives a Catalunya. La Xarxa la formen quatre cooperatives de crèdit (Caixa d'Enginyers, Caja Laboral, Crèdit Cooperatiu i Fiare), una cooperativa de serveis financers (Coop 57), una societat de garantia recíproca (Oinarri SGR), dues societats d'inversió en cooperatives i societats laborals (Sicoop i Grup d'Inversors Cooperatius), una societat especialitzada en la inversió immobiliària per a l'economia social (Eurecos), una fundació especialitzada en microcrèdits (Fundació Acció Solidària Contra l'Atur) i dues entitats que promouen les finances cooperatives ([Innovació i Economia Social en la Mediterrània - Iesmed](#) i la [Fundació Seira](#)).

L'objectiu de la xarxa és defensar un sistema financer al servei de l'economia productiva i augmentar la seva incidència social, treballant sota els principis d'equitat, transparència i sostenibilitat. Durant aquest 2012 està duent a terme un pla d'acció per "millorar la cultura financer de les empreses de l'economia social, i augmentar les seves possibilitats d'accedir al capital", tal com resumeix Miquel Miró, de la Fundació Seira. El primer pas ha estat publicar un catàleg per posar en contacte les empreses de l'economia social i les entitats afins al sector que proporcionen els diferents productes financers. El catàleg està organitzat en dues grans àrees: productes de capital (com ara els préstecs participatius) i financers (avals tècnics i financers, préstecs, línies de descompte, crèdits...).

En resum, el sector cooperatiu posa a l'abast de les empreses i organitzacions que pertanyen a aquest entorn un conjunt d'instruments financers adaptats a les seves necessitats. Plataformes com la Xarxa Financoop serveixen per augmentar el coneixement mutu i solidificar l'entramat de l'economia social en un moment que té un gran potencial per presentar-se com a alternativa a un sistema financer que s'ha demostrat que ha fallat a l'hora de fer funcionar l'economia real.

LES COOPERATIVES DE CONSUM (I USUARIS): PASSAT, PRESENT I... FUTUR

Albert Huerta

Començaré llistant les tres idees que voldria ressaltar. Primera: les cooperatives de persones consumidores i usuàries tenen una gran història, que coneixem i no cal explicar, però sí recordar per saber qui som i d'on venim. Recordant les primeres cooperatives de consum, podem identificar-nos i ser fidels al model. Però hem de ser capaços de modernitzar-lo i fer-lo atractiu. Segona: l'actual situació social i econòmica (em nego a parlar de crisi; això no és un a crisi, és un canvi de model) obre unes enormes possibilitats al cooperativisme en general i al cooperativisme de consum en particular. I tercera: existeixen formes de cooperació social innovadores que ens poden estar indicant línies d'actuació per al cooperativisme de consum. El repte és fer proper i atractiu el cooperativisme per tal que es pugui convertir en un referent dins aquestes tendències socials.

Curiós: el capitalisme ens esta portant cap a la cooperació...

Considero que, al contrari del que se sol afirmar, és fals assegurar que la crisi pot ser una oportunitat per al cooperativisme. Esta demostrat que l'actual situació no ha significat més activitat cooperativista. Si més no, des d'un punt de vista de generació d'activitat econòmica en forma de cooperatives a Catalunya. Segons un estudi que hem elaborat, el nombre de cooperatives en els darrers tres anys ha disminuït, així com el pes de la facturació de les cooperatives respecte de l'economia catalana.

Però siguem positius, en l'actual conjuntura socioeconòmica estan sorgint diferents iniciatives destinades a la recerca de solucions col·lectives que donin resposta a necessitats de les persones no prou cobertes pel mercat, i generalment associades a uns valors emergents. Destaquem tres tendències que poden ser una oportunitat per al cooperativisme de consum:

- a) Transformació de les característiques del capitalisme:** La creació de coneixement s'està posant en el centre (capitalisme cognitiu). Les noves tendències de gestió promouen moltíssim la col·laboració entre les persones, però els beneficis d'aquesta cooperació es queden a les empreses. Sens dubte, s'està creant riquesa, però aquesta s'està quedant reduïda a les empreses. Cada vegada hi ha més persones conscienciades sobre la possibilitat de crear unes noves relacions laborals en què les persones siguin el veritable centre de l'organització.
- b) Moviments emergents basats en la cooperació:** Encara que el cooperativisme de consum no està creixent en nombre de cooperatives, avui dia es detecta un creixement d'experiències innovadores basades en la cooperació: grups de consum altament conscienciats sobre diferents temes (ecologisme, salut, proximitat...), persones que col·lectivitzen serveis per accedir en millors condicions (col·lectius amb necessitats especials...), experiències emergents per compartir coneixements a través de les xarxes (llicències Creative Commons, plataformes d'intercanvi de coneixements...).
- c) Increment de la consciència col·lectiva:** L'aprimament de determinats serveis que defineixen l'estat del benestar, que es consideren necessaris, universals i que han de ser accessibles, obligarà les persones a assumir la responsabilitat col·lectiva i a explorar mecanismes de col·laboració publicoprivada per donar resposta a unes necessitats individuals i socials que segurament no estaran prou cobertes en un futur.

El paper de les persones consumidores i usuàries

En una societat cada vegada més conscienciada per temes ambientals i socials, el paper de les persones consumidores i usuàries es converteix en central. Les persones que adquirim uns béns, o que accedim a un servei, hem de ser les que marquem les condicions amb què volem rebre aquests productes i serveis. Hem de dir si volem que es fabriquin en condicions justes per a les persones treballadores, que els processos d'elaboració siguin respectuosos amb el medi ambient, en quines condicions es comercialitzen, etc.

Si m'ho permeteu, hem de passar de la dictadura de l'oferta (on les empreses prenen totes i cada una de les decisions) a un procés de diàleg continu amb els diferents grups d'interès, on les persones consumidores i usuàries han de tenir un paper importantíssim.

I aquí hem de ser autocrítics o de nou ens adonarem que l'empresa mercantilista ens avançarà per la dreta i per l'esquerra amb tendències innovadores des del punt de vista de la gestió: les persones tendim a tenir un paper passiu en l'adquisició d'allò que necessitem, ja siguin productes o serveis. Preferim que ens ho donin tot fet i que, a més, sigui el més econòmic possible. I no ens enganyem, això l'empresa tradicional ho sap fer molt bé!

Si volem impulsar un veritable mercat social, hem de posar en el centre d'aquest mercat la veu de les persones consumidores i usuàries. Elles han de ser les que marquin les regles del joc en un procés de diàleg continu amb els proveïdors; només així estarem construint una oferta totalment adaptada a les necessitats de les persones i no a les de les organitzacions que produeixen aquests béns i serveis. Per sort, cada vegada hi ha més experiències que es basen en processos de consum conscient, iniciatives que volen incorporar la veu de les persones consumidores i usuàries en la seva definició.

Què pot oferir el cooperativisme de consum?

Moltes d'aquestes experiències han estat impulsades des del voluntariat i els moviments associatius. No obstant això, estan generant activitat econòmica i és un potencial camp de creixement per a l'emprenedoria col·lectiva i el cooperativisme de consum.

Aquestes experiències, i d'altres que ara mateix estan naixent, o que encara no han nascut, s'han de considerar com una actualització del cooperativisme de consum: avui potser ja no és tan innovador que cooperativitzem el consum de productes alimentaris (que també), però sí el de generació de béns culturals, la prestació de serveis o l'intercanvi de coneixements.

Hem de ser conscients que moltes d'aquestes iniciatives encara són petites, es basen en el voluntarisme de poques persones i tenen un abast limitat. El cooperativisme històric ha de permetre que aquestes experiències passin de ser alternatives i destinades a petites *élits* de persones conscienciades, a ser presents en altres àmbits de la nostra societat. O dit d'una altra manera, el cooperativisme de consum hauria d'aportar els seus coneixements i la seva fórmula jurídica a aquests moviments per tal de facilitar-ne la consolidació i extensió.

A més, el cooperativisme ha d'aixoplugar i acompanyar aquestes iniciatives per obrir-les a altres sectors socials que no hi entren perquè consideren que són experiències molt alternatives (per exemple persones immigrades, persones de certa edat...).

Què en pot treure el cooperativisme de consum?

Però no ens hem d'apropar a aquestes iniciatives per fagocitar les seves idees i transformar-les en projectes més *tradicionals*. Ben al contrari, el cooperativisme hauria d'aprendre també d'aquests moviments i incorporar nous debats, noves tendències i noves idees a les experiències de cooperatives de consum històriques.

Crec que hauríem de ser capaços de regenerar el cooperativisme a partir de les aportacions de les noves experiències emergents. Cinc són els aprenentatges que hauria de fer el cooperativisme de consum:

- **Dinamisme:** en els darrers temps sembla que els moviments socials i determinats grups són més dinàmics que ningú a l'hora de cercar solucions a les necessitats col·lectives. Des del cooperativisme podem pecar de certa immobilitat o lentitud a l'hora de reaccionar davant les demandes socials. I això pot ser perquè ens identifiquem com a projectes consolidats amb poc marge de maniobra si volem continuar existint (no hi veiem negoci), o perquè ens veiem molt petits i considerem que no tenim els recursos suficients (no ens hi veiem capaços). Però hi ha persones que veuen la possibilitat d'iniciar projectes en sectors estratègics que semblen tancats o difícils d'accedir des d'un punt de vista empresarial. Aquest és el cas de la cooperativa Som Energia dedicada a la producció i comercialització d'energia verda.

El projecte està liderat per un grup de persones que varen veure la necessitat de reproduir aquí experiències d'èxit en d'altres països europeus per promoure la participació de la ciutadania en un canvi de model energètic. En un món on la necessitat energètica és cada vegada més gran i sembla que anem cap al seu encariment, [Som energia](#) es vol convertir en una comercialitzadora d'electricitat cent per cent renovable i iniciar els primers projectes propis de producció d'energia. En menys de dos anys ha aconseguit que gairebé 3.000 persones apostin per aquest projecte i li donin suport fent-se sòcies. A més, han iniciat els primers projectes propis de generació d'energia verda impulsats amb la corresponsabilitat de tots els socis (també en la inversió). Es tracta, sens dubte, d'un dels darrers projectes cooperatius més esperançadors, sorgit de la voluntat de cercar noves formes d'accedir a l'energia de forma sostenible i amb un model organitzatiu propi basat en el cooperativisme.

- **Actualització:** Hem de ser capaços de crear un discurs atractiu per a les noves generacions i moviments socials propers als principis i valors cooperatius. El cooperativisme (i si em permeteu, el de consum encara més) tendeix a tenir un discurs una mica antiquat. No obstant això, el model de cooperativa de consum està més vigent que mai en els nostres dies. Els nous projectes s'han de basar en la definició de noves solucions a les noves demandes de les persones, unes demandes que es van modificant a mesura que canvien els temps. Avui segurament ja no podem parlar de cooperativisme de consum per accedir a productes de primera necessitat en condicions més avantatjoses, ja que petites iniciatives locals no poden competir amb grans multinacionals que controlen els mercats, però sí que podem parlar de canvi de model de consum. Aquest és el cas de les organitzacions de persones consumidores de productes ecobiològics, que recuperen el cooperativisme de consum per adaptar-lo als nous valors de les generacions presents i futures: ecologisme, relació directa amb productors, consum de proximitat...

Una de les iniciatives que s'està mostrant més dinàmica al nostre país és la dels col·lectius de consum agroecològic i conscient. Es tracta de persones que s'agrupen per decidir com volen exercir el seu consum. Es basen en tres principis: l'autogestió, el respecte al medi i la relació directa amb les persones productores dels béns que consumeixen. Segons un estudi realitzat l'any 2010 per la Federació de Cooperatives de Consumidors i Usuaris de Catalunya (FCCUC), existien més de 130 grups repartits per tot el territori. Segons dades de la [Xarxa d'Economia Solidària](#), el 2012 n'hi ha més de 170...

Les primeres iniciatives van sorgir durant els anys 1980, però en els darrers anys el seu creixement ha estat exponencial. I sempre des d'un respecte total vers els diferents models: existeixen

experiències gestionades en forma de cooperativa, altres com a associacions; unes tenen persones alliberades, la majoria no; unes prioritzen productes ecològics, altres de proximitat...

Però totes les iniciatives parteixen d'una voluntat de modificar l'actual model de consum, eliminant intermediaris i empoderant les persones consumidores. Les entitats més dinàmiques d'aquest conjunt s'agrupen en [Ecoconsum](#), que és la coordinadora catalana d'organitzacions de consumidors de productes ecològics.

- **Innovació:** No ens hem de limitar a un cooperativisme de consum de productes, tenim un ampli camp per descobrir noves maneres de prestar serveis a les persones. En una societat on sembla que cada vegada s'estrenyerà més l'estat del benestar i predominaran més que mai els interessos de les grans corporacions, podem crear alternatives mitjançant projectes col·lectius per donar resposta a les necessitats de les persones. I no hem de caure en el perill de la privatització dels serveis a les persones, sinó que hem de crear alternatives basades en aquestes. Aquest és el cas d'[Apindep](#), una cooperativa sense ànim de lucre i d'iniciativa social, que té com a objectiu la inserció laboral i ocupacional de persones amb discapacitat i/o risc d'exclusió social i laboral.

La cooperativa treballa per aconseguir la inserció laboral dels joves discapacitats per mitjà d'un procés d'autoocupació, inserció laboral en empreses externes i prestació de serveis adients als nois i noies, mitjançant els recursos de la cooperativa. La principal diferència d'[Apindep](#) respecte a altres empreses d'inserció és que posa la persona beneficiària en el centre de l'organització i la fa sòcia de la pròpia empresa, permetent que participi en la presa de decisions i en la seva gestió. En aquests moments està composta per 49 socis i dos treballadors externs contractats. Els socis sols poden ser persones discapacitades i els familiars de primer i segon grau. No té ànim de lucre i tots els possibles beneficis s'han de reinvertir en actuacions i serveis de suport al col·lectiu.

- **Creativitat:** Hem de ser permeables a nous àmbits d'activitat. Potser en el segle XIX no hi havia possible negoci en camps com la cultura, la informàtica, les xarxes socials... però actualment sí. I el cooperativisme de consum no es pot mostrar tancat a noves formes de comunicació i de relació de les persones. Per posar un exemple: el món de la cultura és cada vegada més atractiu per a les persones, però molts dels serveis vénen mediatitzats per grans corporacions mediàtiques o culturals. Les persones podem impulsar un nou model d'accés a la cultura aprofitant les infinites possibilitats de les xarxes (tecnològiques i socials) o bé a partir d'experiències locals d'intercanvi de coneixements.

En aquest cas permeteu-me mostrar algunes experiències que no entenc com no es fan en forma de cooperativa; em refereixo a les iniciatives de compra conjunta a través d'Internet: projectes com [Groupalia](#), [Groupon](#), [Letsbonus](#)... on les persones es posen d'acord per aconseguir un millor preu en les seves compres haurien de ser gestionats com a cooperatives de consum!!! I aquí hem estat lents i no hem detectat un espai de futur. Tant de bo sorgeixin iniciatives en aquesta línia, potser iniciant-se en temes de mercat social...

I una iniciativa interessant, la [Cooperativa Cultural Rocaguinarda](#), que ofereix un conjunt d'activitats variades al voltant de les següents àrees d'interès: cooperativisme, com una manera

d'entendre l'economia; cultura per la pau, com una forma d'entendre les relacions quotidianes; ecologia i consum responsable, com un camí per al respecte al medi ambient i a la sostenibilitat, i educació i criança, com una llavor de transformació social.

- **Ambició:** Sense cap tipus de dubte, el que més hem d'aprendre és a tenir ambició. No ens podem conformar amb el que ja som, hem de somiar què voldríem ser i com arribar-hi. Considero que el cooperativisme de consum té un gran present, però podria tenir un futur encara millor si dediquem esforços a idear nous àmbits d'acció i noves activitats que es poden fer de forma col·lectivitzada.

I si somiem?

No costaria gaire imaginar iniciatives com la gestió de serveis públics on les persones defineixen aquells serveis que volen rebre i la manera com els volen rebre. Tenim iniciatives interessants de territoris que decideixen els pressupostos i les actuacions de forma participada (consells de poble...). O bé cooperativitzar la prestació de serveis bàsics: alguns ajuntaments estan fent esforços per gestionar els serveis bàsics (aigua, llum...) de forma cooperativa. I també accedir a l'habitatge des d'un punt de vista no especulatiu i accessible en funció de les necessitats canviants de les persones. Existeixen experiències interessants com les cooperatives de cessió d'ús... Finalment, n'esmento encara un altre: les finances basades en criteris ètics, com a model d'accés al finançament per a l'economia real i productiva.

Tenim feina!!! en els propers anys s'obre un ampli camp d'actuació per detectar, ajudar i enfortir noves experiències de consum autogestionades, i per consolidar les ja existents.

JOAN VENTOSA I ROIG, UN GRAN DIRIGENT DEL COOPERATIVISME CATALÀ

Ignasi Faura i Ventosa

Joan Ventosa i Roig era de la classe d'homenots, segons deia en Pla, que van construir la Catalunya del primer terç del segle XX. Nascut a Vilanova i la Geltrú el 1883, farmacèutic i perit agrícola, i aficionat a la química, les ciències naturals, la naturalesa i l'agricultura. Fou nacionalista, republicà, lliure pensador i cooperativista, elements que configurarien el seu pensament expressat en múltiples articles i llibres, centrat sempre en els valors de la democràcia, la cooperació i el bé comú. La seva activitat estigué guiada per l'exigència del rigor analític, la convicció d'una gestió responsable i la pràctica continuada d'actuar amb iniciativa, tot i estimulants sempre comportaments col·lectius.

Promotor i dirigent de l'economia social a Catalunya

Va ser un dels grans promotors de l'economia social a Catalunya i el seu dirigent més destacat, entenent per economia social l'activitat econòmica i de gestió d'aquelles entitats on les persones i el seu objecte social prevalen sobre el capital, que funcionen democràticament i que posen els interessos col·lectius per damunt de tota idea de benefici particular. L'economia social és un concepte que neix el segle XIX i que tingué la seva expressió més alta en l'Exposició Universal de París, l'any 1900, amb la realització del Palau de L'Economia Social, promogut per Charles Gide.

El 1908, Joan Ventosa es va fer soci, i després en seria president, de la cooperativa de consum La Regeneradora, que instal·là el nou local a la plaça de la Vila de Vilanova, davant de l'Ajuntament, en un edifici de la seva propietat que tenia en els baixos el local de vendes i el forn de pa de la cooperativa, mentre que arrendava la resta al Centre Federal, on hi havia el cafè, la sala d'actes i la biblioteca.

El 1913 va organitzar un gran acte de difusió de les cooperatives i mutualitats catalanes amb la presència dels grans dirigents del moment: Salas i Anton i F. Ripoll de la Federació de Cooperatives, i el doctor Girona de la Quinta de Salut l'Aliança.

Fou vocal i després vicepresident de la Biblioteca Museu Balaguer, soci de l'Ateneu de Vilanova, on donà classes de tècniques agràries i des d'on es promogué el II Congrés d'Ateneus i Associacions de Cultura el 1912. Membre del consell directiu del Sindicat Agrícola Comarcal de Vilanova, fou també el promotor del Montepío i Caixa d'Invalidesa Vilanovina. Més tard, donà suport i fou soci de la Cooperativa Elèctrica de Vilanova i col·laboraria també en el desenvolupament de la Federació Farmacèutica, la cooperativa dels farmacèutics.

El 1918 va publicar el llibret titulat *Les cooperatives obreres*, dedicat als companys de la Regeneradora de Vilanova, on exposa les bases doctrinals del cooperativisme i les diferents formes de realitzar-lo, mitjançant les cooperatives de consum, de producció, d'explotació de la terra, les habitacions obreres i la previsió i la instrucció. Neix la cooperació en el treball en comú guiat pels criteris de reciprocitat i d'equitat, així com per l'ideal de la transformació completa de la societat, de forma que predomini el valor del treball i s'eliminin els intermediaris innecessaris i paràsits. El seu és un pensament socialitzant i d'alternativa al capitalisme. Aposta pels models col·lectivistes o mixtos per sobre dels individualistes, per tal de dotar les cooperatives de reserves col·lectives potents.

En l'article "Menys cooperatives i mes cooperadors" de 1920 exposa amb insistència que la idea més aproximada de la força del moviment cooperativista no és el nombre de societats, sinó el de les persones associades. És aquest un debat constant en el cooperativisme de consum i en general, des dels seus orígens a Catalunya, el de la necessitat de superar la dispersió i l'esperit de capelletes per incidir més a aconseguir els recursos que es necessiten, concentrar esforços i poder competir en millors condicions. En aquest sentit, també és interessant l'article "Cooperatives de classe i de partit", de l'any 1924, on defensa la neutralitat i obertura de les cooperatives, més enllà dels partidismes i sectarismes, com a forma autònoma de contribuir a l'emancipació social, amb independència de l'acció política dels seus membres i de l'acció conjunta amb les altres organitzacions, quan sigui necessari per a l'interès comú. Hi ha un bona *Antologia Cooperativista*, a cura d'en Jacint Dunyó, que recull els seus principals escrits.

El 1922, Ventosa fou elegit president de la Federació de Cooperatives de Catalunya, entitat que agrupava més de dues-centes cooperatives de tot el país. El 1924 l'escolliren membre del comitè

central de l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) i el 1928, en constituir-se la Federación Nacional de Cooperativas de España, va resultar també elegit com a president. Des d'aquest càrrec promogué la Asociación Cooperativa Popular de Seguros La Previsión Social.

Ventosa es va convertir en el gran dirigent del cooperativisme català i de l'Estat espanyol, i posseïa, a més, una notable projecció internacional a través de l'ACI.

El 1931 va participar en la fundació d'ERC i sens dubte influí perquè, en els seus estatuts, es recollís la recomanació que els seus militants treballadors es fessin de la cooperativa de la localitat i del sindicat més afí (article 8). Al mateix temps, el document de Principis Bàsics incorpora dins de les qüestions socials la protecció legal de les cooperatives de producció i consum.

Ventosa va ser elegit diputat en la República, i posteriorment l'octubre de 1933 fou designat conseller d'Agricultura i Economia del Govern de la Generalitat de Catalunya. Abans havia deixat la presidència de la Federació on fou substituït per en Miquel Mestre. El 1936 seria designat membre del Consell d'Economia de Catalunya, i secretari de la Junta General de Cooperación de l'Estat.

Resumeix bé el seu pensament cooperatiu quan diu, en l'escrit "L'Esquerra i la Cooperació", de 1933: "les cooperatives, ultra aquella funció desmercantilitzadora de la producció i el canvi, compleixen altra finalitat, que és la de realitzar la socialització de la riquesa, amb la formació d'un capital col·lectiu, irrepertible, que no és altra cosa que un veritable drenatge del capital circulant, en favor exclusiu de tots els consumidors, acumulació que pertot arreu arriba a quantitats fantàstiques, i que en el nostre país, malgrat la modèstia de les cooperatives comparades amb les del estranger, ascendeix ja a una quantitat respectable de milions."

Cal remarcar que la seva participació en la vida i millora de Vilanova durant aquests anys fou activíssima, tant professionalment com a director del Laboratori Municipal, com en qualitat d'organitzador social de les diferents entitats, i també com a polític, ja que fou primer regidor i després alcalde de la vila pel Partit República Federal, i la tarda del 14 d'abril de 1931 proclamà la República Catalana des del balcó de l'ajuntament de Vilanova. Tampoc no podem oblidar la seva activitat a la revista *Democràcia*, que dirigí, i a *Acción Cooperativista*, entre molts altres periòdics.

Guia de la Llei de bases de la cooperació i de les lleis de cooperatives de 1931 i 1934

Un aspecte poc conegut però d'especial significació en el món cooperatiu va ser la seva activa intervenció en els processos legislatius del cooperativisme a Catalunya i a Espanya. En assumir la presidència de la Federació de Cooperatives, hagué de substituir Eladi Gardò, l'anterior president, en la comissió encarregada de redactar el Projecte de bases per a una llei de cooperatives, en què treballava l'Instituto de Reformas Sociales, del Ministerio de Trabajo, amb els senyors Montalbo, Gascón i altres. El 1931, curiosament, com a parlamentari li tocà presidir la comissió redactora de la Llei de cooperatives, que el Congrés de Diputats aprovaria finalment aquell mateix any. Hem de tenir en compte que fins aleshores les cooperatives es regien per la Llei d'associacions de 1887.

La primera Llei de cooperatives de l'Estat va establir les bases del que s'entén per cooperativisme, una definició vàlida en bona part encara avui dia. El seu article 1 defineix les cooperatives com "associacions de persones que tenen per objecte satisfer algunes necessitats comunes, procurant la millora social i econòmica dels seus associats mitjançant la seva acció conjunta en una obra col·lectiva que tendeix a eliminar el lucre". La llei establia també la seva naturalesa democràtica, incorporant el principi d'una persona un vot, la constitució d'un fons de reserva col·lectiu, les diverses classes de cooperatives, la condició de cooperatives populars i el seu tractament fiscal. Posteriorment, se n'aprovà el reglament, que desenvolupava la normativa bàsica.

Però sens dubte el text mes rellevant seria la Llei de bases de la cooperació de 1934, que estableix les bases comunes de les cooperatives, les mutualitats i els sindicats agrícoles. Com va dir en presentar la Llei al Parlament de Catalunya, "si es té en compte la finalitat de totes aquestes organitzacions es nota que tenen un caràcter comú predominant, el de complir un servei, eliminant al mateix temps tota idea de lucre entre els associats i entre aquests i l'entitat a què pertanyen." Reforçaven el seu funcionament democràtic, els fons de reserva irrepartibles de les entitats i la seva autonomia organitzativa. Es tracta de la primera llei d'economia social d'Europa, expressió del paper d'avantguarda que va adquirir Catalunya en aquesta època i del seu compromís efectiu en la consecució d'una major democràcia econòmica. Sens dubte, la llei de bases recull la doctrina de la cooperació de Ventosa i Roig, a la qual va dedicar, en bona part, la seva vida, i que considerava una aportació essencial per a la democratització de l'economia.

La Llei de bases instituí el Consell Superior de la Cooperació, dependent del Departament d'Economia i Agricultura, amb les funcions d'estudiar i regular tot allò referent a la cooperació, fomentar el moviment cooperatiu i gestionar el registre i la inspecció de les societats, això és, de les cooperatives, sindicats agrícoles i mutualitats no mercantils.

En els mesos posteriors es publicarien la llei de cooperatives i la llei de sindicats agrícoles, que desenvoluparien amb més precisió la regulació jurídica i societària d'aquestes entitats i que farien de referència per a totes les legislacions posteriors.

La intervenció en les col·lectivitzacions

Ventosa i Roig va participar des de la Generalitat de Catalunya en el procés de les col·lectivitzacions de les indústries catalanes, que tingueren lloc com a conseqüència de la resistència a l'aixecament militar feixista i l'ocupació obrera de les fabriques. Les col·lectivitzacions són, sens dubte, una de les experiències més interessants de socialització de l'economia i ERC va demanar a en Ventosa, com a expert cooperativista que era, que participés en la seva regulació des del seu lloc en el Consell d'Economia de Catalunya i el 1937 des de la Comissió d'Aplicació del Decret de Col·lectivitzacions.

Ventosa substituiria en el Consell d'Economia de Catalunya en Martí Barrera per part d'ERC. El Consell va ser creat quinze dies després de la sublevació militar de 1936 i tenia la funció d'endegar l'economia catalana després del desgavell de la sublevació i de l'ocupació de les fabriques pels obrers. Primer promogué el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer i després s'encarrega d'organitzar la producció.

Les empreses col·lectivitzades, totes les de més de cent treballadors, estaven gestionades per un Consell d'Empresa nomenat pels mateixos treballadors, i hi participava també un interventor de la Generalitat. L'activitat estava coordinada pel Consell General de la Indústria del Departament d'Economia. Els beneficis es distribuïen de la forma següent: 50% per a la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial de Catalunya, 15% per a atencions socials de caràcter col·lectiu, 20% per al fons de reserva i amortitzacions i un 15% per a disposició de l'assemblea de treballadors. Aquesta organització era el resultat d'una visió consensuada entre ERC, la CNT i el PSUC, i possiblement estava influïda per l'experiència cooperativa.

A partir dels fets de maig, Ventosa s'incorporà a la Comissió d'Aplicació de les Col·lectivitzacions, que presidí Serra Moret i on hi havia també Capdevila. Tots ells actuaven com a permanent de la Comissió i es reunien dues vegades a la setmana per tal de prendre les nombroses resolucions que exigia el funcionament de les empreses.

Ventosa va defensar que les cooperatives i els sindicats agraris no havien de ser col·lectivitzats perquè ja eren de per si empreses col·lectives i democràtiques, que havien de coordinar els seus esforços amb les polítiques públiques de la Generalitat, si bé depenent directament del Consell Superior de Cooperatives, d'acord amb la Llei de cooperatives, en aquelles funcions de control i ordenació de l'activitat que corresponguessin, una manera de reforçar la seva autonomia.

Exili i difusió del cooperativisme a Mèxic i Sud-amèrica

L'exili, primer a França i després a Mèxic, fou molt dur. Pogué afrontar-lo gràcies als ajuts de la família, d'ERC, de l'Aliança Cooperativa Internacional i dels maçons. A Mèxic hagué d'acceptar diferents treballs per poder anar endavant i mantenir la família, fins a aconseguir un contracte amb el Ministeri d'Educació on donà classes als professors, inspeccionà les escoles i desenvolupà un ampli projecte de promoció de cooperatives escolars que estendria per tot el país.

L'any 1949 va publicar a Colòmbia el llibre *Les Cooperatives i l'Estat*, en què defensa l'autonomia de les cooperatives, així com el perill dels privilegis i de la protecció oficial, tot entenent que l'ajuda dels estats ha de consistir en el seu respecte i promoció, i en especial en la introducció dins de les escoles de l'educació en la cooperació.

En 1953 fou nomenat soci a Mèxic del Centre Nacional d'Estudis Cooperatius de Brasil, i el 1956 publicà per encàrrec de la Unesco el treball titulat *Les cooperatives escolars*. Redactà, també per encàrrec aquets cop del govern mexicà, un esborrany de Llei de cooperatives escolars, i el 1961, l'any de la seva mort, va veure publicat finalment el llibre *El moviment cooperatiu a Catalunya*, amb el qual va guanyar els Jocs Florals de Mèxic, l'any 1957. Va ser un enamorat de Mèxic, però morí enyorant Vilanova i Catalunya.

ELS CENTRES ESPECIALS DE TREBALL A LA CORDA FLUIXA

L'Apòstrof

A Catalunya, 220 centres especials de treball (**CET**) garanteixen el dret al treball a unes 12.000 persones amb discapacitat. Aquests centres van sorgir després d'anys de lluita de les entitats sense ànim de lucre i de les famílies de persones amb discapacitat, i són emparats per la llei. El darrer projecte de pressupostos generals de l'Estat, però, en posa en perill la supervivència perquè redueix la partida que els ha de finançar. Si la retallada s'efectua, es calcula que 2.500 persones podrien perdre la feina. En parlem amb Pepa Muñoz, directora de comunicació i promoció cooperativa del **Grup Cooperatiu TEB**.

Fa unes setmanes coneixíem la notícia que el projecte de pressupostos presentat pel govern espanyol redueix en un 56% la partida destinada a polítiques actives d'ocupació a Catalunya. Quins efectes té per a una persona amb discapacitat intel·lectual perdre la feina?

Cada lloc de treball que es perd vol dir que una persona torna a casa i s'aïlla. Perd l'eina bàsica d'inserció social, l'espai on fer amics, trobar parella, relacionar-se, motivar-se i continuar aprenent. A Catalunya, el lleure de les persones amb discapacitat intel·lectual –l'esport i les llars residències– s'articula sobre la base de la seva jornada laboral. Per això, quan aquestes persones són a l'atur cauen en bloc: la seva salut mental empitjora i perden habilitats. A això cal sumar-hi que han de competir amb milions de persones més productives, que també estan sense feina i que tenen més possibilitats de trobar-ne.

I què suposa per a les famílies que els seus fills perdin la feina?

Les famílies de persones amb discapacitat i especials dificultats, entre les quals hi ha la discapacitat intel·lectual, però també el trastorn mental sever, passen molta angoixa. Saben que per als seus familiars la feina és una garantia d'estabilitat i de salut. Per això, han deixat molt clar que no poden tornar a casa, perquè això seria com retrocedir 50 anys, quan les persones amb discapacitat es marginaven o s'internaven en sanatoris. Abans, l'estructura familiar era diferent i a casa sempre hi havia familiars que podien tenir cura dels fills, però avui la majoria de pares treballen i, si es veuen abocats a deixar-los sols a casa, la situació serà insostenible.

Quins efectes té per a la societat el fet que aquests ciutadans no puguin treballar?

En primer lloc, hi ha una qüestió filosòfica. Penso que el grau de salut d'una societat es mesura per la capacitat que té d'atendre bé una persona amb dificultats especials.

Com que, com dèiem, és angoixant que les persones amb discapacitat sense feina romanguin soles a casa, solen accedir a les teràpies ocupacionals. Però està demostrat que les persones que, podent treballar, fan una teràpia ocupacional no s'estimulen tant. No treballar els fa perdre la rutina, la concentració i les habilitats, que els ha costat molt de temps adquirir, però que els costa molt poc temps perdre. A més, cal tenir en compte que les persones amb trastorns mentals severs no tenen el recurs de la teràpia ocupacional.

El fet que totes aquestes persones no treballin fa que no es creï la mateixa riquesa social. Deixen de ser productives i passen a ser dependents. Això té un cost superior per a la societat, que ha d'assumir les pensions, els recursos dels centres ocupacionals i el sobre-cost en l'àmbit de la salut.

En definitiva, com a societat hi perdem, sobretot, en termes filosòfics i, fins i tot, en termes econòmics.

Les persones amb discapacitat a casa nostra reben el 50% menys que les d'altres territoris de l'Estat. D'on sorgeix aquest greuge?

Prové d'un fet recent. La llei obliga l'estat a pagar el 50% del salari mínim interprofessional dels treballadors dels CET. Però, en la darrera retallada, l'estat ha fet els càlculs a partir de xifres equivocades i això ha perjudicat comunitats com Catalunya o Andalusia, que tenen més treballadors dels que ha comptabilitzat el

govern espanyol. Cal recordar que Catalunya és la comunitat de l'estat amb més CET. Els centres especials catalans rebem poc més de 3.000 euros de subvenció per persona amb discapacitat, mentre que a Galícia, per exemple, en reben 12.000.

La campanya “Això sí que no” ha aconseguit reunir molts sectors de la població en contra de les mesures aprovades pel govern espanyol. Quines possibilitats hi ha d'aturar les retallades?

No volem perdre la confiança d'aconseguir-ho, però sabem que és una fita difícil tenint en compte l'actual conjuntura econòmica. De moment, els pressupostos ja s'han aprovat a Madrid sense augmentar-ne les partides, cosa totalment injusta per a Catalunya. Confiam que el govern català doni suport a la moció que va votar el Parlament el desembre passat.

La Federació de Centres Especials de Treball de Catalunya alerta que els 220 CET catalans estan en perill. Comparteix aquesta por?

No tots els CET estan en perill. Només perillen els CET socials, és a dir, els que treballen amb persones amb dificultats especials: discapacitats psíquiques, físiques, sensorials i trastorns mentals de més d'un 65%.

Segons la LISMI (Llei d'integració social del minusvàlid), els CET són un recurs per a les persones que no es poden integrar al mercat laboral ordinari. Una persona sense mà o amb una discapacitat lleugera pot treballar si se li adapta el lloc de treball. Però hi ha persones amb un grau de discapacitat sever, que no poden trobar feina al mercat ordinari. Per això, l'estat subvenciona els CET.

El problema és que, en els últims deu anys, ha crescut exponencialment el nombre de multinacionals i empreses que han creat CET

lucratius. Aquests centres no atenen persones amb especials dificultats, sinó persones amb discapacitats lleus, que podrien treballar al mercat ordinari. Això els fa ser molt competitius: gaudeixen de les mateixes subvencions que els CET sense afany de lucre i s'enriqueixen perquè abaixen les condicions del conveni. A més de fer competència deslleial, aquests CET lucratius consumeixen molts recursos públics. L'estat ja no té prou recursos per cobrir el creixement exponencial de centres especials de treball.

Així, els CET socials, com ara el TEB, rebeu recursos amb les mateixes condicions que els CET lucratius?

Sí, hem de competir amb centres que aprofiten la llei per maximitzar els beneficis. Si rebem el mateix tipus d'ajut, però la nostra productivitat és més baixa perquè atenem persones amb dificultats especials i, a més, hem de contractar monitors que en facin el seguiment, sempre estarem en desigualtat de condicions.

Per això, demanem que es canviï la llei i que els ajuts no siguin universals. Reivindiquem la discriminació positiva per tal que s'atorguin els ajuts en funció del grau de discapacitat de cada treballador. Si tenim present que actualment el 10% de la població espanyola té algun certificat de discapacitat, cal ajustar les subvencions al tipus de discapacitat: potser hi ha treballadors que només han de rebre una bonificació i, en canvi, n'hi ha d'altres han de tenir el 75% del sou mínim subvencionat.

Al marge de les retallades, com pot subsistir en el context de crisi un CET que prioritza el dret al treball per sobre dels beneficis econòmics?

La crisi afecta els CET socials en molts sentits. En primer lloc, hem patit la competèn-

cia dels països asiàtics. En segon lloc, patim les conseqüències de no poder fer feines gaire complexes, i això obliga a oferir serveis i productes amb poc valor afegit. A mesura que Catalunya ha anat abandonant feines industrials per caminar cap a sectors mes intensius en coneixement, els CET hem tingut més dificultats.

Els casos de cooperatives com [La Fageda](#), [l'Olivera](#) o [Teixidors](#) són exemples excel·lents de CET que han posat al mercat productes de prestigi, però no són paradigmàtics del sector ni representen un percentatge important de mà d'obra. Avui, mantenir la competitivitat en el sector industrial és imprescindible per mantenir el gruix de l'ocupació. També hem de fer esforços per elaborar productes amb valor afegit, tot i que això suposi més capacitat financera per engegar projectes que, inicialment, ocuparan pocs treballadors.

Com imagineu des de TEB el futur proper?

Si l'ajut de l'estat als CET acaba sent inferior al 50% del sou dels nostres treballadors, els CET sense afany de lucre desapareixerem i calculem que unes 2.500 persones perdran la feina.

Posem, per exemple, el cas de [TEB](#). Tenim un grup de treballadors que fa 40 anys que són en plantilla i que ja no són productius, però que no volem ni podem acomiadar. Mantenir-los suposa un sobrecost per a la nostra estructura i, si l'estat segueix retallant, arribarà un moment que no el podrem aguantar.

Els CET no lucratius vam néixer gràcies a la lluita de les famílies de persones amb discapacitat per tal de garantir l'estabilitat laboral dels seus familiars. Si ens veiem obligats a incrementar la productivitat i a competir amb els CET lucratius, es produirà una situació paradoxal: haurèm d'acabar retenint persones

amb discapacitat lleu, que abans conduïem cap a l'empresa ordinària, i acabarem acomiadant persones amb dificultats especials, que no tenen possibilitat de trobar feina.

Per a nosaltres, acomiadar una sola persona amb dificultats especials o deixar-la de contractar en benefici de la productivitat mostra que hem fet un pas enrere com a societat.

Creus que el col·lectiu de persones amb discapacitat està desprotegit?

Crec que els drets de les persones amb discapacitat encara no han assolit la plenitud, especialment en els col·lectius amb més dificultats, com la discapacitat intel·lectual. De fet, totes les empreses amb més de 50 treballadors haurien de tenir el 2% de la plantilla integrat per persones amb discapacitat, però això no passa.

Els CET hem de fet un esforç molt important per contractar persones amb discapacitat severa i per mantenir l'ocupació d'aquest col·lectiu, però la situació actual no garanteix la feina de les persones que més ho necessiten. Si avui el dret al treball ja no està garantit per a tothom, encara ho està menys en el cas de les persones amb discapacitat.

Considero que, si en matèria de drets s'ha avançat força durant els últims 30 anys, encara queda molt camí per recórrer. Segurament també ens tocarà repensar el model dels CET per adaptar-lo al nostre temps.

Què aporta el cooperativisme al sector de la discapacitat?

Quan les famílies de les persones amb discapacitat van crear els CET, una gran part dels centres van optar pel model cooperatiu, perquè consideraven que era la fórmula més democràtica que permetia mantenir vives, alhora, la flama empresarial i la social.

Aquesta mena de centres, de fet, no podrien haver sorgit de la iniciativa lucrativa, perquè ningú no arriscaria diners per crear un CET a Vallbona de les Monges, encara que servís per garantir la feina de les persones amb discapacitat d'aquesta zona rural. Els CET social només els pot impulsar una entitat sense ànim de lucre, com una cooperativa amb vocació social o una associació.

Avui, el 33% de CET socials som cooperatives, i aquest model equipara tots els treba-

lladors en termes de drets: persones amb capacitats diferents convivim en plena igualtat. Junts participem i ens responsabilitzem del futur de la nostra empresa. Per això, els òrgans de govern apleguen representants de les persones amb discapacitat, familiars i altres professionals. Tot i que encara hem de seguir fomentant la participació en els centres, el model cooperatiu ens atorga molt marge per millorar.

GRUPS COOPERATIUS: SUMAR PER MULTIPLICAR

L'Apòstrof

Sota la premissa de la unió fa la força, algunes cooperatives decideixen agrupar-se per afrontar nous reptes o superar junts les adversitats. Hem reunit en una taula rodona representants de quatre grups cooperatius perquè reflexionin plegats sobre les possibilitats que s'obren quan les cooperatives comencen a treballar juntes: Miquel Àngel Carreto i Arnau Vilaseca, de la [Xarxa Gedi](#); Blai Garcia, d'[Uni.co](#); Jordi Via, del [grup ECOS](#), i Iñaki González, del [grup Clade](#).

Quan i per què vau decidir crear un grup cooperatiu? Quina figura jurídica adopta el vostre grup?

Miquel Àngel Carreto: La [Xarxa Gedi](#) és un grup cooperatiu compost per 11 nodes. És una cooperativa de segon grau que es va constituir fa dos anys. Hi treballen unes 450 persones. Alguns d'aquests nodes tenen NIF propi i d'altres no. La cooperativa mare, Gedi, neix el 1995, i a partir d'emprenedors de la mateixa cooperativa Gedi sorgeixen diferents iniciatives, entre elles [Esport 6](#), [Frescoop](#) o [Actua](#). Cada una d'aquestes sectoritzacions són nodes.

Sempre s'ha crescut a través d'emprenedors interns, però des de fa dos o tres anys s'han adherit a la xarxa dues cooperatives de treball que ja estaven creades: [Project-Haus](#), una cooperativa de treball que es dedica a temes d'enginyeria, i [AEMA](#), que es dedica als serveis a les persones.

Blai Garcia: [Uni.co](#) es constitueix el maig de 2011. Som una cooperativa de segon grau que té per objectius agrupar serveis i oferir serveis i productes agrupats als nostres clients. El grup el constitueixen 9 cooperatives de treball i sorgeix com una iniciativa de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya perquè les cooperatives es coneguin i facin intercooperació. Les cooperatives que ens reunim anem més enllà i decidim muntar una cooperativa de segon grau. Ens vam constituir amb 9 cooperatives i ara ja en som 11. Totes som cooperatives de treball.

Estem centrats en tres sectors bàsicament: eficiència energètica i energies renovables; sector dels industrials (llum, gas i aigua, tant domèstica com industrial), i el sector TIC en temes de *hardware* i *software*.

L'objectiu d'ajuntar-nos va ser poder fer projectes més grans conjuntament i poder pre-

sentar-nos a clients més grans. A l'horitzó, hi ha moltes coses: traspassar-nos treballadors, fusions, però encara queda molt lluny, tot això.

Jordi Via: El [grup ECOS](#) neix de la comissió d'intercooperació de la [Xarxa d'Economia Solidària](#) i es va constituir el setembre de 2011 amb dos grans objectius: fer visible una proposta de prestació de serveis a persones, empreses, entitats i institucions ja consolidada dins de l'economia solidària, i millorar la viabilitat socioeconòmica de les cooperatives i entitats que en formen part. Junts ens podem imaginar coses, propostes que difícilment les podem fer sols. De fet, fer un grup és un exercici de sentit comú.

El grup el constituïm 10 cooperatives que estan gestionades per 102 llocs de treball, amb un volum de negoci de sis milions i mig d'euros i que incorpora també, i això és un element singular, 7.000 persones com a sòcies de consum. El ventall d'activitats de serveis va des de serveis de comunicació, serveis informàtics, consultoria social, consultoria organitzativa estratègica, assegurances, missatgeria, neteja, autogestió de la salut...

Iñaki González: El [grup Clade](#) neix l'any 2004 a partir de la inquietud de les 6 empreses fundadores del grup, les quals representaven diferents sectors d'activitat i que entenien que el treball conjunt (la intercooperació) les ajudava a donar resposta als reptes que cadascuna d'elles havia de fer front, alhora que també manifestaven la voluntat de difondre un model d'actuació empresarial eficient i basat en les persones: el cooperativisme.

El [grup Clade](#) és una cooperativa de segon grau formada actualment per 11 socis. Treballem en els següents sectors d'activitat: agroalimentari, cultura i comunicació, immobiliari, educació, atenció a les persones, medi ambient i R+D / biotecnologia. El grup va néixer

amb la ferma voluntat de mantenir un diàleg permanent amb les administracions i el teixit econòmic, buscant incrementar la notorietat dels membres i, per extensió, del model empresarial cooperatiu.

Quins requisits es necessiten per formar part del grup?

M.À.C.: Els requisits per formar part de la [Xarxa Gedi](#) els estem construint. [Xarxa Gedi](#) no vol créixer orgànicament, sinó a través d'iniciatives o nodes, en xarxa. Encara ens trobem en el punt de decidir com volem que sigui la xarxa. Sabem que volem ser petits i grans alhora, sabem que volem ser multisectorials, sabem que volem compartir algunes coses: solvència tècnica, solvència econòmica, una caixa única, mobilitat dels treballadors..., però tot això encara s'està construint.

Arnau Vilaseca: I el factor bàsic és la promoció del cooperativisme, tot i que ser cooperativa no és condició sine qua non per entrar a la [Xarxa Gedi](#).

B.G.: Per entrar a [Uni.co](#), només cal demanar-ho i que la resta dels socis ho acceptin. Amb aquestes dues cooperatives que ara han entrat hem treballat junts i hem vist les sinergies, les fòbies i les filies. Com diu el David, el president, nosaltres tenim una màquina de calor, i si notem calor llavors funcionem. I amb aquests dos futurs socis hem notat calor.

J.V.: Per pertànyer al [grup ECOS](#), cal ser soci de la [XES](#) i de [Coop57](#), fer balanç social i, molt important, que abans de formar part del grup, la resta de socis coneguin quina és la realitat socioempresarial i economicofinancera de cada projecte.

I.G.: Els requisits per entrar a Clade són, primerament, que siguin cooperatives (de treball associat, consum, agràries, d'estalvis i altres), societats laborals, mútues i, d'una

manera excepcional, altres formes jurídiques. En segon lloc, els membres han de compartir plenament els objectius i valors del grup. I un model d'actuació empresarial orientat al creixement, la solvència econòmica, la solidesa d'un pla estratègic i un clar model de participació i governança de la seva organització basada en els principis cooperatius.

Què compartiu les entitats del grup: feu compres conjuntes, gestió conjunta, teniu línies de negoci compartides...?

M.À.C.: No hi ha res definit i partim de la realitat que es va construint. La idea és oferir els nostres productes i serveis per al consum intern, és a dir, proveir-nos entre nosaltres, entre els nodes; evidentment, de cara enfora, el grup també ofereix serveis concrets o més integrals. Nosaltres tenim moltes necessitats, hem de generar un creixement en xarxa més que un creixement orgànic.

A.V.: Per exemple, un centre de menors. Què necessites? Una cuina, una bona gestió alimentària... Frescoop porta la cuina i fa la compra d'aliments; la part educativa la porta Gedi; del manteniment, se n'encarrega Project-Haus; de l'oci i el lleure, Esport6. Si Frescoop comença a gestionar diversos serveis de la mateixa xarxa, comença a generar solvència econòmica i solvència tècnica. I això fa que després pugui sortir a l'exterior. La idea és créixer primer endins i després anar cap enfora. I un altre intercanvi interessant és la caixa única.

M.À.C.: Sobre la qüestió de la caixa única, ens plantegem fer balanç consolidat: poso el meu balanç, el consolidem i, d'alguna manera, quan tu cobres, primer paguem les nòmines de tots; si un node va malament i l'altre va bé, compensem. Seria compartir el risc econòmic i no solament el tècnic.

B.G.: [Uni.co](#) comparteix un projecte. Aquest projecte és una imatge. Nosaltres, quan donem la cara, donem la cara per [Uni.co](#). Compartim riscos i esperem compartir beneficis. I quan dic beneficis, em refereixo a treball, perquè bàsicament el que hem fet és una aposta per seguir treballant i aconseguir reptes més interessants al nostre dia a dia professional. I en el camí ja ens estem trobant amb temes de solidaritat. Quatre de les cooperatives que formen part d'[Uni.co](#) som sòcies de [Coop57](#). Nosaltres no fem el balanç social, però ja hi ha molts dels nostres associats que en fan; crec que serà un pas natural cap a aquest camí. A nosaltres bàsicament ens uneix això: les ganes de fer coses diferents i d'anar més enllà del que estàvem fent en el dia a dia.

J. V.: En primer lloc, compartim la pertinença explícita a l'economia solidària, que no és poc, i estem començant a compartir imatge de marca. En segon lloc, estem començant a desplegar serveis compartits. El primer gran servei compartit és el local del carrer Casp, 43, de Barcelona. Al local, hi hem vingut 8 de les 10 cooperatives del [grup ECOS](#) (totes, excepte [Trèvol](#) i [COS](#)). Compartir local té efectes positius des de tots els punts de vista: s'ha incrementat la comunicació entre nosaltres, hem disminuït costos i compartim la il·lusió d'estar junts. Altres serveis que s'estan començant a apuntar són compartir serveis de comunicació, serveis informàtics i serveis administratius. Fa molt poquet que estem en marxa, però dins del pla de treball de 2012 aquests aspectes estan apuntats.

En tercer lloc, estem començant a desenvolupar conjuntament el que té a veure amb prestació de serveis a tercers. El projecte LabCoop és el que tenim més avançat; es tracta d'un projecte d'innovació i emprenedoria social cooperativa. Considerem que hem d'acollir projectes d'emprenedoria social i acompanyar-los. Volem crear dispositius facilitadors perquè s'emprenqui des del punt de vista social i col·lectiu.

I.G.: Treballem conjuntament les àrees següents: la comunicació, el finançament, la innovació, la sostenibilitat i el desenvolupament de nous projectes de negoci. Per tant, sí que es donen actuacions de compres conjuntes, però sobretot compartim la definició de polítiques comunes molt alineades amb els objectius estratègics del grup i les seves empreses sòcies.

A dia d'avui, no tenim línies de negoci compartides, però treballem amb models compartits en algunes àrees, com els plans estratègics, els quadres de comandament, el model de gestió del talent, etc.

Com es coordina el grup? Hi ha alguna entitat cap?

M.À.C.: Amb la incorporació d'entitats externes a Gedi, s'ha constituït una taula permanent amb aquelles entitats que tenen NIF propi. En formen part els gerents de Gedi, [Frescoop](#), [Project-Haus](#), [Gd'ai](#) i [AEMA](#), que és la permanent. Aquesta coordinadora recull el camí que anem traçant i dissenya tot el procés. Estem en un procés de construcció.

B.G.: Nosaltres ens hem dotat d'una estructura que coordina. Tenim un Consell Rector format per tres representants de tres empreses del grup i d'un gerent, que sóc jo, que no sóc de cap cooperativa del grup; sóc soci de la cooperativa de segon grau. Qui lidera el grup és el Consell Rector i la figura del president, que és triat pels representants de les cooperatives. Tenim dos tipus de reunions: fem plenaris "empresarials", en què vénen els presidents i gerents de les cooperatives, i reunions tècniques, en què vénen els enginyers, els instal·ladors o els informàtics encarregats de determinats projectes. Coordinant-ho tot, hi ha el gerent, que a més fa tasques comercials.

La tasca comercial la fem en xarxa. Cada cooperativa sòcia fa promoció del grup, perquè

això permet millorar la imatge i atraure i fidelitzar els seus clients. I quan parlo de lideratge, jo crec que hi ha un lideratge natural, que és el de les cooperatives que estan al Consell Rector.

J.V.: El grup ECOS ens hem dotat d'un òrgan de gestió entre assemblees que és el Comitè de Direcció, format per les tres cooperatives del Consell Rector i altres tres cooperatives, amb caràcter rotatori. Totes les cooperatives han de passar pel Comitè de Direcció en intervals de dos anys. Simultàniament a aquest Comitè de Direcció, tenim dos àmbits de treball estables: la coordinació tecnicoadministrativa i la coordinació general, però que fonamentalment fa funcions d'extensió del grup. Finalment, tenim grups de treball específics.

Pel que fa a determinats lideratges, en la fase prèvia a la constitució, de les 10 cooperatives que hem format el grup 3 o 4 van estar jugant un paper motor. En la fase actual, amb el grup constituït, hi ha molta més implicació de totes les cooperatives. Per tant, podem dir que el protagonisme de les cooperatives està considerablement compartit.

I.G.: L'òrgan sobirà del grup Clade és l'Assemblea General, que delega les atribucions de gestió a un Consell Rector format pels directors generals de les societats membres, que encomana la gestió operativa a un director del grup. La cooperativa o empresa que s'hi incorpora participa en el Consell Rector del grup; per tant, tots els membres socis del grup formen part del Consell Rector; totes les empreses del grup som sòcies amb la mateixa participació i nivell de compromís.

Existeixen dins del grup mecanismes per ajudar les entitats més febles?

M.À.C.: En tenim exemples. Jo sóc soci de Gedi i gerent d'Actua perquè en un moment donat Actua entra en crisi econòmica i orga-

nitzativa i es planteja el relleu de l'equip de gerència. Ens trobem amb una cooperativa en situació de pèrdues i gairebé de tancament, i Gedi el que fa és establir un acord de col·laboració: cedeix la seva solvència a canvi d'estar al Consell Rector d'Actua, hi posa un gerent i fa un pla de viabilitat de dos o tres anys. Es podia haver fet una absorció i liquidar Actua: agafar els treballadors i socis d'Actua, agafar el seu volum de negoci, liquidar els deutes i tancar la cooperativa, però d'aquesta manera es manté la identitat d'Actua i els seus principis organitzatius.

B.G.: Ara fa un any que estem junts. No hi ha mecanismes establerts per ajudar les cooperatives. El que fem és donar més flexibilitat a l'hora de complir amb les obligacions envers el grup i també oferim un suport més actiu des de l'estructura d'Uni.co, sempre respectant la independència de cada soci.

Jordi Via: ECOS estem començant. Sí que hi ha un compromís per atendre determinades situacions de les cooperatives, però més enllà del compromís genèric no hi ha cap proposta concreta.

I.G.: Un dels objectius del grup sempre ha estat donar suport als socis, i quan es detecten necessitats es posen en marxa els mecanismes de suport, acompanyament i solidaritat per ajudar l'empresa que ho demana.

Com es resol la qüestió de la competència, si n'hi ha, dins de les mateixes entitats del grup?

M.À.C.: Es resol arribant a pactes en funció del territori, del tipus de projecte, de la capacitat dels emprenedors..., entenen que si creix el volum de negoci d'un dels membres del grup, tota la xarxa se'n beneficia.

B.G.: Tenim un reglament definit que ho delimita. El primer punt del reglament diu:

“Parlem entre nosaltres per polir les diferències”.

J.V.: Considerem que la competència que hi ha entre determinades cooperatives s’ha de resoldre a partir d’un treball propi entre elles. Jo sóc del parer que la competència entre cooperatives del grup ha d’anar evolucionant cap a la complementarietat en la prestació de serveis dins d’un mateix sector d’activitat.

I.G.: D’entrada, el full de ruta de les actuacions del grup ve definit en un pla estratègic que s’aprova per consens i que ja ens dona un primer nivell de cohesió. En segon lloc, la nostra naturalesa multisectorial fa que no deleguem en el grup sobirania en l’àmbit dels negocis, cosa que elimina les qüestions de competència. Però, evidentment, com passa a totes les cases, no sempre hi ha uniformitat en tots els temes. És en aquestes situacions quan posem en pràctica algunes de les premisses bàsiques del grup cooperatiu: la confiança, la transparència i uns valors.

En grans línies, quins són els principals avantatges de formar part d’un grup cooperatiu?

M.À.C.: Primer: som grans i petits alhora, mantenim la identitat individual sent conscients que compartim un “cognom” que ens reforça. Guanyem en capacitat d’adaptar-nos a les necessitats del mercat. Segon: compartim les solvències (segons el grau d’acord, pot ser una transferència radical o senzillament la creació de grups de treball). Tercer: presentem projectes integrals: de disseny, de construcció, de gestió... Quart: esdevenim un pol d’atracció. El creixement en xarxa sense perdre identitat és atractiu per a moltes organitzacions petites.

B.G.: Guanyem sobretot capacitat per oferir serveis i productes nous als nostres clients, i també oferim un servei integral i claus en mà.

Se’ns obren noves línies de negoci i la possibilitat de crear algun projecte diferent.

J.V.: Hi ha una visió compartida per tot el grup, que és que junts podem fer coses que cada cooperativa pel seu compte no podria fer. En el cas del grup **ECOS**, hi ha clars avantatges des de dos punts de vista: d’una banda, fem visibles una oferta de serveis des de l’economia solidària, els quals permeten millorar la nostra viabilitat socioempresarial; de l’altra, compartim local.

I.G.: Ens permet donar visibilitat als nostres projectes empresarials i crear una marca reconeguda que, alhora, ens posiciona davant dels mitjans de comunicació com a empreses de referència. A més, es genera un entorn favorable per al creixement amb trobades mensuals dels directors generals i acompanyant les empreses del grup en projectes interns o amb tercers.

Hi ha molts altres avantatges. Per exemple, a través de Clade Desenvolupament s’ha impulsat el projecte **SICOOP** (fons d’inversió cooperatiu amb un capital de 14,5 milions d’euros) i el projecte **FACTOR HABAST** (habitatge social de lloguer).

Com es manté l’equilibri entre l’autonomia de cada cooperativa i el grup?

M.À.C.: Sempre hi ha tensió; són dues forces que s’han d’anar equilibrant, però la màxima seria: “pensa globalment i actua localment”. També és important deslocalitzar el poder, o millor, empoderar les persones perquè esdevinguin protagonistes del seu futur. Si concentrem el poder, s’han de construir estructures que el justifiquin; per tant, aplanem organigrames i simplifiquem processos.

B.G.: El grup decideix allò que els socis volen decidir; per tant, ells mateixos decideixen fins a on es volen comprometre.

J.V.: Formar part d'un grup cooperatiu sempre vol dir, d'alguna manera, estar disposat a cedir una determinada sobirania. El grup es va consolidant a mesura que es desenvolupa; per tant, a mesura que desplega serveis compartits i desplega –i aquesta és la nostra voluntat– serveis a tercers que prestem conjuntament.

I.G.: En el nostre model de grup, les empreses mantenen la seva autonomia i independència estratègica, però compartim allò que abans lliurement hem decidit entre tots els socis i que ve marcat en el nostre pla estratègic.

Us plantegeu la cooperació amb altres grups cooperatius?

M.À.C.: I tant. S'han d'obrir portes, tot i que en realitat són processos més complicats per l'evident xoc de cultures organitzacionals. S'ha de començar amb coses petites i tangibles que generin processos de construcció conjunta. No és fàcil.

B.G.: Ja ho estem fent: per a nosaltres és una manera de fer natural.

J. V.: Les consideracions que ens han portat a constituir [ECOS](#) ja ens han dut també a acords amb altres grups cooperatius. Tenim un primer exemple, que és un acord de col·laboració amb [Uni.co](#). Els acords sempre es fan amb dos objectius: reforçar l'economia social i solidària fent-la visible, i incrementar el volum de vendes i, per tant, millorar la viabilitat socioempresarial de les cooperatives del grup.

I.G.: Mantenim contactes amb altres grups cooperatius de l'Estat espanyol i amb altres plataformes d'intercooperació cooperativa. Sempre estem oberts a treballar conjuntament en objectius compartits. La intercooperació ens dóna més força.

Veieu el grup cooperatiu com un pas previ a una integració més forta (fusió) entre les cooperatives que en formen part?

M.À.C.: No. La fusió és una opció empresarial, però n'hi ha d'altres. Nosaltres optem pel creixement en xarxa: volem ser petits i grans alhora, polivalents i amb una mínima estructura de suport o sense.

B.G.: Podria ser, però no ha de ser necessàriament així; el temps dirà. Entre les cooperatives que són del mateix sector podria ser, però entre les cooperatives que són de sectors diferents és més difícil.

J.V.: No necessàriament, però si dues cooperatives es volen fusionar hi han de tendir sense que comporti passar per un grup cooperatiu.

I.G.: Mai no hem definit aquest objectiu dins del grup, però no vol dir que no impulsem processos de concentració empresarial. Tothom sap que un projecte com [SUARA](#) neix de la fusió entre dues empreses del [grup Clade](#) amb una tercera cooperativa. Aquesta és la nostra línia: apostem fort pel creixement i impulsem projectes líders en cada sector d'activitat amb el model d'empresa cooperativa.

L'EMPREDORIA SOCIAL, MILLOR COOPERATIVA*

Jordi Garcia Jané

L'economia social i solidària pot contribuir a viabilitzar els nous projectes d'empredoria social col·lectiva, molts dels quals es caracteritzen per l'ús del web social, el procomú, la hibridació, el consum cooperatiu, l'arrelament territorial, la dimensió comunitària i el microfinançament cooperatiu.

Paraules de moda

Sovint s'assimila abusivament tot el que és innovació amb innovació empresarial o amb la innovació de base tecnològica. Tanmateix, hi ha altres classes tant o més importants d'innovació que sovint s'ignoren; em refereixo a la innovació social.

La innovació social consisteix en una idea, un principi, una acció, una forma d'organitzar-se o una combinació d'aquests elements que canvia les relacions socials i de la societat amb el medi. Diem que tota innovació és sempre disruptiva, és a dir, suposa un canvi respecte a una situació anterior. Ara bé, aquest canvi pot ser a millor o a pitjor. La necessitat d'advertir d'allò obvi, és a dir, del fet que una cosa sigui nova no implica que sigui bona ni millor, destorba els defensors del capitalisme, que saben que aquest és un sistema inherentment expansiu, addicte a la innovació empresarial perpètua per poder mantenir el procés d'acumulació de capital, amb independència que els canvis siguin beneficiosos o perjudicials per a la societat. No hi ha criteri ètic, sinó crematístic: l'únic que compta és que l'aplicació de la innovació trobi demanda solvent; qualsevol altra consideració els fa nosa. Doncs bé, avui, en plena crisi social, ecològica i energètica, hem de ser clars: innovar per innovar no té sentit; qualsevol innovació ha de ser socialment útil i ecològicament sostenible.

D'altra banda, de vegades sembla com si s'adoptés el terme "emprenedor" com un eufemisme de la paraula "empresari", probablement perquè es considera que aquest mot sona malament, ja que sovint se l'associa a patronal, banca o explotació. Operacions cosmètiques a banda, jo també destrio emprenedor d'empresari, però en un altre sentit. Per mi, emprenedor és una qualitat o actitud que pot posseir qualsevol persona; empresari, en canvi, és una condició social.

Naturalment hi ha molts empresaris que són emprenedors, però també ens trobem amb molts d'altres que, d'emprenedors, en tenen ben poc. Potser són empresaris per herència familiar; potser van ser emprenedors fa anys, quan van obrir l'empresa, i després han deixat de ser-ho... I al contrari, moltes persones emprenen projectes importants i hi arriben sense temps i recursos sense, per això, crear cap empresa.

Existeixen, doncs, moltes classes d'emprenedoria. Mitjans de comunicació, governs, universitats i, abans que ningú, molts empresaris per legitimar-se, acostumen a identificar abusivament emprenedoria amb emprenedoria empresarial i a magnificar els emprenedors empresarials, entronitzant-los com una raça superior d'individus heroics i visionaris, que han de suportar la incomprensió dels mortals.

Un dels exemples típics que exhibeixen és el de Thomas Alva Edison, genial inventor de la bombeta i del gramòfon, però també home de negocis i cofundador de General Electric, la multinacional que durant una època va simbolitzar el capitalisme nord-americà. No se'n diu, però, que dels més de mil invents que va patentar a nom seu, la majoria els havien fet els seus empleats. I és que la innovació sol ser cooperativa, un autèntic part en equip, encara que a vegades els seus fruits només se'ls apropiïn alguns.

Però a més dels emprenedors econòmics talment com Edison o Steve Jobs, n'hi ha de socials, de culturals o encara d'altres tipus que resulten més difícils de classificar. Com qualificariem, per exemple, l'emprenedoria feta per Cristòfor Colom, descobrint Amèrica per als espanyols i començant la conquesta i colonització europees del continent? D'emprenedoria aventurera, d'emprenedoria militar? Sigui quina sigui la naturalesa de la seva emprenedoria inicial, el cert és que, després, va derivar tam-

bé en una suculentament emprenedoria econòmica: els reis Catòlics el van nomenar virrei i li van concedir la prerrogativa d'embutxacar-se el 10% del producte net de la mercaderia comprada, guanyada, trobada o canviada dins dels límits del territori que administrava en nom de la corona de Castella, la qual, tot s'ha de dir, es quedava el 20%. Perquè aquesta és una altra característica de l'emprenedoria: a més de ser diversa i intermitent, amb el temps pot mudar de naturalesa.

Un cas ben diferent és el d'un altre Cristóbal Colón, el Cristóbal Colón, president de la cooperativa **La Fageda**. Aquest Colom coetani nostre sí que és un clar exponent d'emprenedor social, el qual, en aquest cas, ha canalitzat un magnífic projecte d'inserció de les persones discapacitades intel·lectuals de la Garrotxa a través d'una empresa cooperativa **sense ànim de lucre** on avui treballen unes **270 persones**.

Ara bé, no tota l'emprenedoria social s'ha de canalitzar mitjançant una empresa, mal que pesi als neoliberals que voldrien empresarialitzar qualsevol necessitat humana. Per exemple: ajuntar joves d'un barri marginal per crear amb ells una lliga de futbol com a mecanisme d'integració i d'educació en valors és una activitat d'emprenedoria social que vol molta empenta i constància, arriscada fins i tot; però en canvi no demana fundar cap empresa. Obrir un menjador social en un poble per a les persones sense recursos requereix de bons nivells d'organització i de certs diners, però no demana tampoc cap gestió professionalitzada ni cap estructura jurídica, tret que assoleixi un gran volum.

L'economia social i solidària, aliat natural

L'emprenedoria social es pot dur a terme de manera individual o col·lectiva, i aquesta segona pot plasmar-se en una societat mercan-

til o en una entitat o empresa de l'economia social i solidària.

Abans de continuar, desfem, però, una altra possible confusió: ser entitat o empresa d'economia social i solidària no equival necessàriament a practicar l'emprenedoria social. La forma no fa la funció, per més que hi ajudi. Hi ha empreses d'economia social¹ que pertanyen d'una actitud emprenedora de tipus social, al costat d'altres en què l'emprenedoria revesteix una motivació purament econòmica o que, si bé tenen una finalitat clarament social, no incorporen cap idea innovadora o disruptiva, una característica que acostuma a definir l'emprenedoria social. Crear una cooperativa de treball per gestionar un restaurant o per subministrar solucions informàtiques constitueixen iniciatives d'emprenedoria econòmica, i no pas cap altra cosa; de la mateixa manera com iniciar a l'any 2012 un grup de consum agroecològic al propi barri no és, en rigor, una iniciativa d'emprenedoria social, en la mesura que no suposa cap risc significatiu ni cap activitat innovadora. En canvi, sí complien aquesta segona característica els primers grups d'aquesta mena, quan van començar ara fa 20 o 30 anys. Per descomptat, el fet que aquests projectes econòmics no siguin d'emprenedoria social no els lleva valor ni legitimitat.

Un cop aclarit que no tota economia social i solidària és emprenedoria social, igual com no tota emprenedoria social adopta formes d'economia social i solidària, ja podem constatar que l'economia social i solidària encaixa de forma natural amb la filosofia, les necessitats i les aspiracions dels emprenedors socials col·lectius que volen canalitzar la seva activitat mitjançant una empresa; la millor prova d'això és que un bon grapat estan constituïdes com a associacions, societats laborals, fundacions o com a cooperatives, i és aquesta darrera la forma que a casa nostra inspira ideològicament el conjunt del sector.

L'afinitat entre l'economia social i l'emprenedoria social prové, primerament, de la coincidència de finalitat, que és més social que econòmica, basada a resoldre necessitats en comptes de maximitzar beneficis. Però també en el fet que l'organització empresarial creada per canalitzar un projecte d'emprenedoria social acostuma a gestionar-se de manera similar a com es gestionen les empreses de l'economia social i solidària. Normalment les iniciatives d'emprenedoria social són col·lectives –que és la millor manera de sumar capacitats, disminuir riscos i obtenir més impacte transformador– i estan governades de manera participativa pels seus grups d'interès.

No és pas casualitat que moltes pràctiques d'economia social i solidària hagin estat veritables referents d'emprenedoria i d'innovació socials. La mateixa figura de la societat cooperativa representa una innovació social clau, igual com ho van ser en el seu temps les mutualitats obreres de previsió social, les quals van inspirar els sistemes de Seguretat Social.

Recollir la nova cooperació social

Avui, l'economia social i solidària pot seguir sent el marc adient per canalitzar empresarialment aquells projectes d'emprenedoria social que ho necessitin. Per a això, ha de mantenir-se fidel a les seves finalitats, valors i principis i allunyar-se dels cants de sirena que inciten les empreses del sector a mimitzar-se en empreses capitalistes per acabar esdevenint una mena de capitalisme dels pobres amb somnis de ric, qui sap si perquè als seus membres els consumeix la baixa autoestima propiciada pel menysteniment amb què els grans prescriptors tracten el sector.

Ara bé, no n'hi ha prou a ser fidel a l'ADN propi. Des de l'economia social i solidària en general i des del cooperativisme en particular, l'hem de complementar amb un procés de renovació que permeti incorporar les no-

ves formes de cooperació social que estan emergint pertot arreu. Aquestes expressions incipients neixen motivades per diversos factors. Un d'ells ve constituït per les noves necessitats, capacitats i limitacions derivades de les mesures d'austeritat –per als pobres– que imposa l'oligarquia economicofinancera en l'actual context de crisi capitalista. Necessitats de feina, de serveis, d'abaratir el cost de la vida..., en la mesura que augmenten fins a nivells inimaginables l'atur i els salaris miserables i es desmantella el mini estat del benestar guanyat en aquests darrers trenta anys. Capacitats de persones sense feina, però formadíssimes; d'empreses, pisos i locals que s'abandonen i que poden ser recuperats a cost baix o nul... Limitacions, sobretot, de capital, en la mesura que la crisi encara redueix més l'estalvi popular, la principal font de finançament dels projectes empresarials d'economia social i solidària.

Altres factors que caracteritzen el terra on comencen a brotar aquestes noves iniciatives de cooperació social són la potencialitat que ofereixen les TIC i el web 2.0 per articular formes de cooperació econòmica entre individus, per bé que es tracti de pràctiques d'implicació feble, i de l'altra, l'interès que, en aquests darrers anys, desvetllen les idees i les pràctiques de l'economia solidària dins el sector activista.

En quines iniciatives estic pensant? Penso en expressions de l'anomenat treball col·laboratiu en xarxa i de consum col·laboratiu, en el *crowdfunding*, en les xarxes d'intercanvi, en associacions culturals convertides en petites empreses, en els grups informals de compra agroecològica... Malgrat ser pràctiques intrínsecament cooperatives, ara com ara el sector sembla incapaç d'atreure-les valorant-les, ajudant-les i construint discurs compartit. La seva precarietat –financera, organitzativa i existencial–, el seu caràcter micro i, potser també, la seva forta càrrega

ideològica transformadora xoquen de vegades amb una mentalitat cooperativa estreta. Una pista d'aquesta desconexió entre, per dir-ho d'alguna manera, el cooperativisme constituït i aquest cooperativisme constituent ens la dóna el mateix vocabulari emprat per les pràctiques emergents: s'anomenen treball col·laboratiu en xarxa o de consum col·laboratiu, quan perfectament es podrien adjectivar com a treball cooperatiu en xarxa o consum cooperatiu.

Vegem tot seguit set tendències que aquestes pràctiques emergents de cooperació social semblen apuntar; qui sap si per elles passa el desenvolupament en aquests propers anys tant de l'economia social i solidària com de l'emprenedoria social.

Una primera tendència és l'ús intensiu de la tecnologia digital, en especial del web social o 2.0, la qual ha aixecat moltes barreres geogràfiques i tècniques que fins ara impedièren compartir idees i recursos.

La segona és la voluntat de les noves pràctiques de contribuir al procomú, és a dir, de treballar en codi obert, compartir *know how*, generar nous béns comuns sobretot en la producció cultural i de coneixement.

La tercera és la hibridació de les fórmules organitzatives que adopten a fi d'integrar més possibilitats d'actuació i més agents: cooperatives vinculades a una associació; cooperatives mixtes o integrals (treball-consum, habitatge-consum-crèdit...), i cooperatives *multistakeholder*, on participen treballadors, consumidores, voluntaris i entitats de suport, a la manera de les cooperatives socials italianes, les societats cooperatives d'interès col·lectiu a França i les cooperatives de solidaritat del Quebec, amb la diferència que aquí, i menys ara, les administracions locals no s'hi implicaran. La inclusió dels consumidors és, possiblement, la més estratègica: implicar el

client en la marxa de l'empresa i incentivar-lo perquè ens ajudi a crear i millorar el producte o servei. Tota hibridació de persones estimula la creativitat si sabem gestionar el seu actiu, la diversitat.

La quarta tendència és el consum cooperatiu de béns i serveis, així com d'espais i recursos, entre persones, entitats i empreses. Destaco el creixement del *co-working*, encara que hauria d'anar més enllà de compartir uns metres quadrats d'oficina; es tractaria de cultivar espais comunitaris i multidisciplinaris, que afavoreixin la relació entre persones i organitzacions, de la qual naixeran projectes d'intercooperació.

La cinquena és la importància de l'arrelament territorial de moltes d'aquestes iniciatives, d'impulsar processos de desenvolupament cooperatiu local i comunitari a partir dels recursos de cada barri o poble; l'experiència del [barri cooperatiu a Sants](#), en procés de replicació a altres barris barcelonins com Gràcia o el Poble Sec, van en aquesta línia.

La sisena és la consideració de les empreses com a comunitats de persones que comparteixen un nucli dur de projectes, sempre en construcció i revisió permanents, però que a més faciliten la inclusió de projectes individuals o dels petits grups dintre l'organització. Es tracta, doncs, de fer empreses atractives i vives, que fomentin la intraemprenedoria d'acord amb els desitjos tant de tot el col·lectiu humà que les componen, com fins i tot de petits grups o de persones individuals que hi ha dintre seu.

Per últim, la setena és la introducció de noves formes de finançament: els socis col·laboradors inversors en el cas de les cooperatives (inversors que, a vegades, poden ser altres cooperatives); les pràctiques de micromecenatge i de microfinançament; el pagament diferit per serveis; etc. Hem de ser

conscients que, en aquests anys que vénen, molts projectes començaran a caminar des de la precarietat més absoluta, amb un capital exigu ajuntat gràcies a moltes petites fonts de finançament.

Emprenedoria social i empenedoria política

Esmento pràctiques concretes d'empenedoria social pròpies de l'economia social i solidària que responen a alguna d'aquestes tendències i que, alhora, poden inspirar projectes futurs. **Som Energia**, que és una cooperativa de consum i treball, productora i distribuïdora d'energies renovables. **Apindep** i **Apindep Ronçana**, associació i cooperativa de consum respectivament, que subministren serveis per a persones discapacitades. **COS**, cooperativa mixta de treballadors i consumidors dedicada a produir serveis de salut de manera autogestionada. **Sostre Cívic** i **Gest Cívic**, associació i cooperativa de treball respectivament, promotors de règims de tinença d'habitatge alternatius a la compra, com són la masoveria urbana i la cessió d'ús. **Open Xarxes**, cooperativa de treball valenciana que difon el programari lliure. **Amical Vikipèdia**, associació que gestiona la part catalana de la vikipèdia, l'enciclopèdia que contingut lliure i col·laboratiu (lapsus, volia dir cooperatiu!). Les **Comunitats Autofinançades CAF**, que són entitats de suport mutu que ofereixen petits crèdits als socis. **Goteo**, una xarxa social de micromecenatge i microfinançament impulsada per l'associació **@Platoniq**. El local del grup cooperatiu multiserveis **Ecós**, espai on conviuen sinèrgicament vuit cooperatives d'aquest grup amb altres entitats com l'Observatori Desc o el CRIC, editor de la revista *Opcions*, o el projecte Fiare. La nova etapa dels cinemes **Renoir, a Palma**, que ha evitat el tancament convertint-se en cooperativa de consum. La cooperativa i centre especial de treball **Nou Verd**, la qual, juntament amb l'associació d'empreses amb finalitat social,

Entrem-hi, ultima un projecte per produir energia de la biomassa per a persones amb trastorn laboral sever i vinculat als pagesos de l'Alt Penedès. Etc.

Per anar acabant: avui més que mai necessitem multiplicar les iniciatives d'empenedoria social i tantes dosis d'innovació social transformadora com sigui possible per tal d'anar resolent les ferides més sagnants dels grans problemes que com a societats i com a humanitat tenim plantejats: la desigualtat social, la pobresa i l'exclusió; la crisi socioecològica i la progressiva degradació de les democràcies. L'economia social i solidària ofereix el marc idoni per als projectes d'aquesta mena que necessitin configurar-se com a empreses.

Tot i amb això, no ens enganyem: els empenedors socials "no salvaran el món"². Tal com suggereix **Amalio Rey**³, toca reclamar que sorgeixin també empenedors polítics, gent valenta que no es doblega als dictats de l'oligarquia que eufemísticament anomenem "mercats", sinó que impulsen polítiques públiques de suport decidit a l'empenedoria i l'economia socials en lloc de marginar-les, desnaturalitzar-les o utilitzar-les per desballestar l'estat del benestar i per endossar damunt les persones aturades la responsabilitat de no tenir feina.

Però, sobretot, la principal missió que tindrien aquesta fornada d'empenedors polítics seria emprendre, amb el suport de la majoria social mobilitzada, un seguit d'innovacions institucionals (sí, la innovació institucional també existeix!); és a dir, canviar les estructures i les regles de joc que cada dia ens acosten un pas més al precipici social i ecològic. Mentre esperem o creem aquests empenedors polítics, benvinguts siguin els empenedors socials. És veritat que tapen forats, però no és menys cert que eviten unes quantes comes trencades i que, de mica en mica, van fent seu el terreny.

Notes:

1: D'acord amb la [lleï d'economia social](#), podem entendre per economia social aquelles entitats en què predominen les persones i la finalitat social per sobre del capital, que es gestionen de manera autònoma, transparent, democràtica i participativa, que apliquen resultats principalment en funció del treball aportat i del servei o activitat realitzada per les sòcies i socis o pels seus membres i, si s'escau, a la finalitat social objecte de l'entitat, que promouen la solidaritat interna i amb la societat, i que són independents dels poders públics. Per tant, estem parlant de cooperatives, mutualitats, fundacions i associacions que duen a terme activitat econòmica, socie-

tats laborals, empreses d'inserció, centres especials d'ocupació, etc.

2: Títol de l'article de Guillermo de Haro a *L'Econòmic*, del 23 al 29 de juny de 2012, "Els emprenedors no salvaran el món".

3: "¿Qué te parece si hablamos de emprendedores políticos?". <http://www.amaliorey.com/2012/05/23/que-te-parece-si-hablamos-de-emprendedores-politicos-post-305/>

* Versió ampliada i revisada de la ponència presentada el 28 de juny al IV Seminari Internacional sobre Emprenedoria i Innovació Social, organitzat per l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.

COM ACTUAR EN TEMPS DE CRISI (II).*

D'EMPLEATS A PRODUCTORS

Alfonso Vázquez

Un dels efectes que la crisi ha tret amb més força a la superfície és la destrucció de l'ocupació, no només en el massiu trànsit d'*empleats* a *desocupats*, sinó també, com a corol·lari, de la seva precarització, del seu abaratiment, de la seva inseguretat... Però seria ingenu pensar –malgrat el que ens diguin els discursos oficials– que aquesta manifestació ha estat produïda per la crisi; de fet, ja estava clarament present al llarg de tot el procés de financerització de l'economia. En aquest article sostindré que l'alternativa a la crisi no és crear ocupació per pal·liar la desocupació (encara que benvinguda sigui en aquesta època de tribulacions), sinó canviar el concepte de treball per dotar-lo de tota la seva potència productiva per a la societat.

L'empleat

La figura de l'empleat, tal com la coneixem avui, i que de forma massiva s'assimila al treballador, només s'ha produït en el sistema capitalista; mai abans no va existir una figura semblant, ni tan sols els *servents*. Per tant, encara que avui aquest tipus de treball adquireixi carta de *quasinatural* (ahora que es troba al mig de tota relació social), hem de recordar que només ha existit durant una part molt breu de la història de la humanitat.

Què caracteritza l'empleat? A diferència de l'esclau, del serf de la gleba o d'altres formes històriques del treballador, ve identificat per la signatura d'un contracte entre persones lliures (l'ocupador i l'empleat) pel qual aquest lloga el seu cos (*la seva força de treball*) per a la realització d'unes determinades tasques, generalment associades a un "lloc de treball" definit, a canvi d'un salari igualment definit. Aquesta forma contractual no constitueix tan sols un acte legal, sinó que està profundament inscrita en les nostres consideracions socioculturals, de manera que tendim a associar "treball" amb "ocupació".

En aquesta forma de treball únicament l'ocupador pot valoritzar el seu resultat (l'empleat s'ha d'atenir, per moltes arengues perquè s'impliqui, a fer la seva feina parcel·lada), de manera que la productivitat del treball només s'incrementa sensiblement a partir de la seva organització (el que van fer el *taylorisme*, el *fordisme*, o el *toyotisme*, entre d'altres) o dels avenços tecnològics, és a dir, pràcticament no depèn del treballador. Conseqüentment, l'empleat és un *mal necessari* per a l'empresari, un *cost* que ha d'assumir per produir, de manera que, davant de condicions adverses de mercat, es converteix en el primer a ser suprimit.

Aquesta *forma treball*, veritable anacronisme a l'era en què el *treball cognitiu* esdevé tendencialment massiu, no ha estat qüestionada

ni molt menys sobrepassada; roman com una *pseudonatural* i constitueix una de les causes fonamentals de la destrucció de l'anomenada *economia real* i de la *financerització* com a forma privilegiada per prosseguir amb el procés d'acumulació, i tot a costa de la destrucció de la societat.

En efecte, el contracte laboral, per la seva mateixa essència, implica una mutilació de la potència productiva del treballador: aquest es lloga a l'empresari per realitzar certes tasques o funcions –i no altres– que aquell necessita per dur a terme la seva producció. És a dir, és el "treball" mateix el que es converteix en *mercaderia*, no el *fruit del treball*, que pertany a l'empresari. Aquest model de desenvolupament, on el treball ha de ser mutilat i *dependent* (sense significat finalista) per poder ser controlat i organitzat pel *domini exterior*, comporta, per tant, la *no* realització, si no la destrucció, de, com a mínim, una part fonamental de la **potència productiva** del treballador (d'allò, precisament, que el fa humà, *persona*). Tenim, així, servida la gran contradicció que comporta el desenvolupament capitalista: ahora que és capaç de produir increments espectaculars de la productivitat a través de l'organització del treball, ha de destruir part del seu potencial per poder dominar-lo.

Aquesta contradicció s'exacerba amb la necessitat de desplegar el treball cognitiu com a font privilegiada de productivitat, ja que no pot aconseguir-se amb les estructures de domini del treball dependent. En conseqüència, l'anomenada *economia real* deixa de ser "atractiva" per al capital, perquè no pot rendibilitzar-la a la seva velocitat potencial, per la qual cosa genera un model bipolar: d'una banda, l'economia real, basada en la mercaderia treball, constreta i dependent, i de l'altra, la *financerització* de l'economia, és a dir, la conversió dels diners de mitjà de pagament a mercaderia per excel·lència, la qual cosa crea un embogit bucle *autoreferencial*.

No sortirem d'aquesta situació destruint el treball, sinó **alliberant** tot el seu potencial de creació i generació de riquesa, material i immaterial, i això implica dissenyar una nova **filosofia del treball** capaç de traduir-se en **polítiques** radicalment noves¹.

El productor

La massiva identificació del treball amb l'ocupació (la reducció del treball a mercaderia) ens ha dut a un oblit fatal: des dels seus orígens, l'ésser humà es caracteritza essencialment per la seva capacitat de **produir en cooperació**, des dels primitius estris i eines fins a les civilitzacions que ens travessen a través de la història. De manera que Deleuze i Guattari poden declarar en el seu *Antiedip*:

“O sigui que tot és producció: produccions de produccions, d'accions i de passions; produccions de registres, de distribucions i d'anotacions; produccions de consums, de voluptuositats, d'angoixes i de dolors.”

I més endavant:

“En segon lloc, ja no existeix la distinció home-natura. L'essència humana de la naturalesa i l'essència natural de l'home s'identifiquen en la naturalesa com a producció o indústria, és a dir, en la vida genèrica de l'home.”

Però aquesta condició essencial de l'ésser humà com a productor té certs trets que convé ressaltar:

- Com a animal social, sempre es produeix en cooperació.
- Els coneixements creats en, i derivats de, l'acte productiu són “acumulatius” i recreatius, i generen nivells sempre superiors de potència productiva.

- En el mateix acte productiu es produeixen, indissociadament, béns materials, serveis a altres, subjectivitats, coneixements, afectes, angoixes ... que nodriran i recrearan les capacitats productives del productor i la seva comunitat, que les projectaran a l'acte següent.

- Així doncs, l'acte productiu sempre genera un excedent que no s'esgota en aquest; produeix, alhora que altres qualitats, el mateix productor². En paraules de Bergson (*L'evolution creatrice*), “Tot passa com si un ampli corrent de consciència hagués penetrat la matèria, carregada, com tota consciència, d'una multitud enorme de virtualitats que s'interpenetren entre si.”

És cert que el *productor*, com tot ésser humà, està subjecte als imperatius de la necessitat, els impulsos de l'instint i les onades del desig, però l'*empleat* només està subjecte, com a tal, a la voluntat de l'empresari, i utilitza les seves facultats més “humanes” per resistir-lo, subsumir-se en el seu domini o desertar ... Com assenyalen Piore i Sabel en el seu llibre, *La segona ruptura industrial*, aquesta deriva del productor a l'empleat no va ser una *determinació històrica*, sinó la conseqüència de les lluites polítiques pel poder que es van succeir amb l'adveniment de la Gran Corporació (en aquest cas, els ferrocarrils). Una altra història podria haver estat possible...

Per això, present ja en la seva plenitud l'escenari de la crisi, sostinc que, entre els trànsits per superar, un de caràcter imprescindible és la constitució de societats de productors, capaçes d'apropiar-se de l'origen i la destinació del significat del treball i d'establir la utilització dels seus fruits. Amb un exemple real tractaré, tot seguit, d'explicitar una mica més el que vull expressar.

Una altra forma d'empresa és possible?

Aquesta és una pregunta rellevant, ja que de forma molt generalitzada es dona per fet que només hi ha un *model* d'empresa rendible, competitiva, fermament basada en els sacrosants principis del management, amb les seves acrítiques evolucions periòdiques de moda en moda... Encara que repetidament ho he tractat de demostrar, no només la fal·làcia que això amaga, sinó el terrible dany que causa a organitzacions i societats (tal com la crisi ha posat descarnadament al descobert), les mitologies a l'ús, i al servei dels poders del Sistema, perseveren en el seu discurs. Per tant, em permetré portar a col·lació un exemple d'empresa d'èxit... amb uns principis de funcionament que desafien totes les convencions de l'empresa "ideal" del management!

Mol-Matric és una cooperativa catalana l'activitat industrial de la qual se centra en la matriceria i la mecanització. Té una mica més de 50 treballadors, la gran majoria socis de la cooperativa. Va néixer, fa uns trenta anys, en ocupar els seus treballadors l'empresa després de l'abandonament de la propietat. Fins aquí res diferent d'altres experiències similars. Però en els últims anys –els de la crisi– ha estat objecte d'una elevada atenció –em consta que no buscada pels seus protagonistes– per part dels mitjans de comunicació catalans i estatals. Què té una humil cooperativa catalana, de petita dimensió, per ser capaç d'atreure tanta atenció? Parlant de mitjans, la resposta és clara: Què fan per sobreviure amb èxit a la crisi, precisament en un sector que l'està patint amb tota duresa?

La forma narrativa dominant de les "històries d'èxit" en el management consisteix a atribuir-los, en origen, algun tipus de "disseny intel·ligent", però les coses no funcionen així. Més aviat, són la necessitat, l'atzar, l'adaptació a circumstàncies complexes, la intuïció,

les apostes... les que van construir un camí no visualitzable a l'origen.

L'origen de Mol-Matric marca fortament la seva història: a l'estiu de 1981, davant la desastrosa situació de l'empresa (Talleres Alá), els treballadors decideixen ocupar-la per evitar la sortida de les màquines i el tancament dels edificis. Posteriorment, decideixen constituir-se en cooperativa, en una situació d'oberta desconfiança per part de proveïdors, clients i... càrrecs directius i tècnics de l'empresa, que decideixen no entrar en la nova cooperativa! Com que no tenen recursos per contractar, els treballadors han d'assumir totes les tasques de gestió sense cap preparació "acadèmica" ni experiència d'aquesta mena. I aquí, en la meua anàlisi, rau una de les causes de l'èxit de Mol-Matric: no es guien pels principis de gestió empresarial impartits a les escoles de negocis, de manera que van construir una *filosofia* pròpia de l'empresa, la seva raó de ser, les seves formes de gestió i decisió, les formes de treball, els seus principis ètics... que han guiat el seu desenvolupament fins avui.

En un llibre que vaig publicar l'any 2000³ deia: *"Intueixo que les empreses de principi del segle XXI presentaran una combinació variable de trets de l'empresa actual (l'estabilitat i la procedimentació dels processos més rutinaris), de les organitzacions de voluntariat (significat del treball i autonomia en la seva realització) i de les institucions educatives (l'empresa com a lloc d'aprenentatge continu)"*. Si hagués de donar una "clau" de l'èxit amb què Mol-Matric ha superat les diferents crisis per les quals ha travessat, incloent-hi l'actual, estic temptat de dir que és el seu *sentit de comunitat* (de productors).

Ressaltaré només alguns dels seus trets distintius⁴:

- La seva intenció, declarada des dels orígens, és perdurar oferint una feina digna

i realitzadora a diferents generacions. No es mouen per l'*afany de lucre* individual, de manera que la gran majoria dels beneficis que obtenen –i són considerables–, els inverteixen de nou per mantenir una tecnologia puntera. Els socis treballadors *donen*, literalment, el 80% del capital que els correspondria a la cooperativa.

- Per sostenir aquest sistema és necessari un fort sentit de **cooperació**: cooperar en la realització del treball per mitjà d'equips autònoms que prenen les seves pròpies decisions, cooperar en les decisions estratègiques fonamentals a través de processos molt participatius que desemboquen en decisions assembleàries sense sorpreses, cooperar amb clients, proveïdors i competidors, cooperar sense parar...
- I cal sostenir-ho en un sentit de justícia social: El ventall salarial és d'ú a tres, tots comparteixen per igual els moments bons i els moments més difícils, no hi ha acomiadaments per causes de conjuntura econòmica, tota promoció és interna...
- A Mol-Matric només hi ha dues persones amb estudis superiors. És un exemple de *produir-se a si mateixos*, d'un procés de formació i capacitació intern al qual dediquen gran quantitat de recursos, generant una comunitat d'autodidactes extraordinàriament potent.
- Tenen una masia, adquirida recentment, en la qual celebren actes socials, lúdics, de la comunitat de Mol-Matric, on participen jubilats, treballadors i familiars, la qual cosa contribueix a crear espais de relació i cooperació més enllà dels propis del treball.
- I mantenen un sistema voluntari, a través de l'1% dels seus beneficis més les hores extres que els treballadors volen aportar a

la iniciativa, per donar suport a comunitats en situacions de marginació (la més destacada, a l'Escola de Castro a Smara, en els campaments de refugiats sahrauís de Tinduf).

Una empresa sense afany de lucre per als seus accionistes, basada en la reivindicació d'un treball i una vida digna per als seus components, pensada per perdurar, per seguir creant llocs de treball i per connectar-hi diferents generacions, cooperant en la creació d'una comunitat sempre dinàmica... Fins ara ha estat possible i exemplar en el seu desenvolupament. És aquesta l'aposta de futur?

Sense conclusió

En esclatar aquesta crisi com a conseqüència del procés de financerització de l'economia i de la societat, tots els seus remeis "oficials" es dirigeixen a salvar els bancs, a operar sobre la moneda, a actuar en funció de la Borsa. El seu corollari més sorollós és la destrucció del treball, manifestat essencialment a través de la destrucció de milions de llocs de treball, però no sols això... En els darrers cinquanta anys, el treball ha estat el gran oblidat de les teories econòmiques, en considerar-lo com una cosa naturalment donada i, per tant, immutable. És hora de recuperar-ne la potència i de reivindicar-lo com sempre ha estat: motor imprescindible de la construcció social.

I tanco amb una citació de Martine Verlhac⁵ que em sembla adequada:

“La ceguesa relativa al treball és molt compartida entre un ultraliberalisme que pretén no apostar pel treball atribuint la seva rarefacció cap a la seva desaparició a mecanismes irremediabils, fet que li permet proposar la necessitat de treballar sempre més i més temps, deixant així jugar el joc d'allò que destrueix el treball, és a dir, el del capitalisme financer i els seus accionariats, i d'altra banda tots els

benpensants que prenen aquesta rarefacció del treball com un bon premi i proposen tots els remeis que no posen mai en qüestió els mecanismes econòmics del capitalisme. Ara bé, aquesta ceguesa ha estat sempre fundada sobre una ocultació del que és el treball.”

* Podeu llegir el escrit de la sèrie, titulat “Cómo actuar en tiempos de crisis (I). Estrategia y acontecimiento” a [www.hobest.es/blog/topics/vias de salida a la crisis](http://www.hobest.es/blog/topics/vias-de-salida-a-la-crisis).

Notes:

- 1: Vegeu, per exemple, el meu article “Política de la riqueza, riqueza de la política”. *hobest.edita*, n. 2, octubre de 2011.
- 2: Per a un tractament més complet de l'essència del treball en l'era del coneixement, es pot veure el meu llibre *Estrategias de la imaginación*. Ed. Granica, 2008.
- 3: *La imaginación estratégica*. Ed. Granica, 2008.
- 4: Per a una més àmplia informació, vegeu: Mariana Vilnitzky i Olga Ruiz. “Mol Matric. Un modelo empresarial, y mucho más”. *El viejo topo*, n. 270-271, 2010.
- 5: M. Verlhac. *Pour une philosophie du travail*. Alterbooks, 2012.

RESSENYA

DE LA RESISTÈNCIA ÈTICA A L'EXPERIMENTACIÓ ANTICIPATÒRIA

SOBRE “ADÉU CAPITALISME. 15M 2031”, DE JORDI GARCIA JANÉ

Daniel Jover

Amb el llibre *Adéu, capitalisme. 15M-2031*, de Jordi Garcia Jané, es confirma la idea que el capitalisme no és rebutjable pels seus excessos, sinó per la seva lògica d'acumulació sense límits i la seva tendència a la cosificació i mercantilització de totes les esferes de la vida.

Vivim el final d'un món conegut, aquell inaugurat pels temps moderns i caracteritzat per les nocions de competició, de separació subjecte-objecte, de temps lineal, d'equilibri espontani, de creixement indefinit.

Com sortir dels vells esquemes culturals i mentals que han aportat un model de desenvolupament basat en la idea de progrés, però que ens submergeixen igualment en una greu crisi sistèmica, ecològica, econòmica, social, moral?

Cal recordar el que deia Gramsci: “La crisi es produeix quan el vell món triga a desaparèixer i el món nou triga a néixer. I en aquest clarobscur, els monstres poden aparèixer”. Amb el llibre *Adéu, capitalisme*, Jordi Garcia assaja els escenaris de futur desitjables des de l’aposta per la democràcia econòmica i el cooperativisme.

Quina és aquesta era nova on entrem?

Tal com diu l’autor: del no res no neix mai res. Si podem seguir acariciant la possibilitat de crear una societat més justa, lliure i sostenible que el capitalisme és perquè, en el seu si, ja ara, s’estan gestant moltes petites formes de treballar, consumir, relacionar-nos, habitar, aprendre, estimar que prefiguren aquest hipotètic dia de demà.

La por d’un final dels temps és sempre reveladora d’un període històric que va morint. Un període s’acaba, però un altre es llaura ple d’esperança i oportunitats amb la força de la solidaritat i l’esperit de cooperació.

Passar de la lògica “ego-competitiva” a l’“alteritat cooperativa”

Allò que diferencia l’actitud dels resignats fatalistes de la dels creadors-cooperadors és que els primers no veuen el declivi de la civilització industrial i la caiguda del model de capitalisme global, mentre que els segons presenten la germinació creadora mateixa al cor de les mutacions i de les realitats embrionàries carregades de futur perquè ja són realitats.

Adéu, capitalisme ens convida igualment a no separar la lluita sobre els terrenys ecològics, socials, econòmics i financers de l’esforç per construir societats decents i democràtiques presidides pel respecte a la idea de bé comú i dels drets humans.

Insisteix sobre la necessitat de l’energia ciutadana i de les associacions cíviques i cooperatives per fer propostes i provocar així canvis institucionals regenerant el poder i constituint poder popular i democràtic. D’observador, el ciutadà/ana ha d’esdevenir actor i protagonista: el poder no és una cosa a prendre; el poder el creem, ens donem mútuament poder quan l’exercim.

Al pròleg, Federico Mayor Zaragoza escriu:

“El gran desafiament que avui afronta la humanitat en conjunt és **inventar el futur**. És urgent utilitzar plenament la facultat creadora distintiva de l’espècie humana. Ara aquesta gran inflexió històrica, de canvi radical de rumb, és possible.

Estem vivint una crisi sistèmica que requereix transformacions profundes per iniciar una nova era, tan esperada després de segles de poder absolut masculí i, en el millor dels casos, de democràcies fràgils i vulnerables.”

Pensem en les pujades electorals de l’extrem dreta avui a Europa i en particular a Grècia. Hem de fer una aposta per superar les impotències i les pors, orientant les nostres mirades i les nostres reflexions en la direcció de la cooperació i la generació creativa del món nou que emergeix amb múltiples iniciatives i xarxes.

Un sistema socialment injust, políticament antidemocràtic, ecològicament insostenible i estructuralment violent

En el llibre s’afirma que el capitalisme no funciona; però hi ha alternativa? L’autor pensa que sí i per això proposa un esbós de model social no capitalista que anomena **Ecode-mocràcia cooperativa**, basat en un sistema

econòmic democràtic, social i solidari, i en un sistema polític de democràcia participativa i inclusiva. I dibuixa, a més, una estratègia per arribar-hi, l'**empoderament popular**, resultat de combinar la creació de contrapoders socials, la mobilització popular no violenta i la via electoral.

La intenció de la proposta no és construir una suposada societat ideal, sinó fer un canvi prou significatiu a vint o trenta anys vista perquè, d'una banda, arribem a temps d'aturar la catàstrofe climàtica i social a què ens aboca el capitalisme senil, i de l'altra, obrim la possibilitat de desenvolupar plenament societats més justes, democràtiques, sostenibles i pacífiques.

Què pot aportar el cooperativisme, en concret, i l'economia social o solidària, en general, per sortir de la crisi del capitalisme i, fins i tot, per sortir del capitalisme en crisi?

En primer lloc, el sector constitueix una font d'inspiració per pensar com podrien funcionar algunes de les institucions fonamentals d'una economia postcapitalista. Les cooperatives, les societats laborals, les associacions que gestionen serveis socials; però també la banca ètica, els grups de compra responsable, els projectes per Internet basats en el treball col·laboratiu o les xarxes d'intercanvi amb moneda social, és a dir, el conjunt de les pràctiques econòmiques gestionades de manera democràtica i basades en la satisfacció de necessitats per sobre de la maximització de beneficis, són realitats que inspiren les sortides econòmiques progressistes a la crisi actual, en la mesura que demostren diàriament la viabilitat d'una economia que giri entorn del treball cooperatiu (en la producció), la comercialització justa (en la distribució), el consum responsable (en el consum), l'ús ètic i solidari de la inversió (en el crèdit), la distribució solidària (en la distribució de l'excedent) i els béns comuns (en la propietat dels recursos).

El valor de la cooperació i la reciprocitat

Les cooperatives, així com les altres entitats de l'economia social, milloren les condicions de vida de la població: proporcionen aliments a baix preu, generen ocupació estable i de qualitat, augmenten les rendes agràries i contribueixen a mantenir el món rural, atorguen crèdits als sectors populars, faciliten habitatges assequibles, permeten que petits negocis sobrevisquin a la competència de les grans cadenes comercials, etc. Però, a més, promouen el desenvolupament local, mentre que són empreses que no poden deslocalitzar-se i que fan recircular els diners dins del territori. Sense oblidar també que constitueixen un laboratori diari on assajar altres formes de treballar, consumir i invertir, i un aparador que mostra als ulls de qualsevol que vulgui veure que és possible fer empreses eficaces que siguin, al mateix temps, democràtiques, equitatives i sostenibles.

Ara mateix, quan tot sembla conduir a la catàstrofe, la complexitat de la realitat i la condició humana pot donar naixement a situacions inesperades. Llavors, estiguem preparats per acollir l'improbable, romanguem amatents a l'ús positiu d'aquesta crisi, vegem-hi una possibilitat d'una nova relació amb el poder democràtic, amb la riquesa monetària i amb el sentit de la nostra existència en convivència.

De cara a la crisi que travessem, l'autor ens convida a prendre distància, combinant serenitat i intensitat; a viure aquest moment en el marc més ample de les grans mutacions que hem conegut a la història; a percebre el cicle que s'acaba i el nou ordre que es llaura explorant les possibilitats de l'ecodemocràcia cooperativa.

En el llibre trobem elements per afrontar aquest període crític, on els reptes són crucials i, si bé som conscients que el pitjor és pos-

sible, cal guardar a la ment una altra certesa fonamentada en la esperança: allò improbable es pot esdevenir.

El repte és difícil però no impossible, sobretot perquè ja avui existeixen milers d'experiències d'èxit, algunes descrites en el llibre, que ens demostren que és perfectament factible viure d'una altra manera.

L'autor defineix criteris i exposa reflexions per comprendre aquest món que ve. També s'interroga sobre les eines a posar en marxa per tal que el desenvolupament econòmic de les nostres societats s'acompanyi d'un creixement en humanitat.

Davant de la crisi estructural del capitalisme, en Jordi s'esforça per redefinir finalment el món en què desitgem viure partint de la condició humana, de les seves febleses i limitacions.

L'improbable pot succeir

L'autor obre una finestra al futur per fer-hi transitar la nostra imaginació i ens recorda els mots de Mark Twain: "Com que no sabien que era impossible, ho van fer".

Adéu, capitalisme convida a organitzar maneres de treballar i viure del costat de l'essencial, és a dir, del costat d'un desenvolupament en l'ordre de l'ésser, en lloc d'un creixement en l'ordre del tenir. Aquesta distinció fonamental, tradicionalment considerada com una qüestió filosòfica reservada a una petita minoria, esdevé una qüestió política massiva. Inútil d'esperar una transformació social sen-

se transformació personal, Jordi Garcia llança una crida a la reflexió i a l'acció comuna per construir un nou món.

Unes lliçons que aprenem del llibre:

Recompondre el nostre imaginari dels vells models i mites que ens empresonen. Cal trencar amb el pensament fatalista que no hi ha res a fer, que no hi ha cap alternativa.

Cal posar fre a la desmesura i saber acceptar els límits optant per la sostenibilitat i el dret a una vida digna i justa per a tothom.

Cal també donar exemple de l'esperança positiva, de l'alegria de viure i convida que tenen les fórmules cooperatives i d'economia social i solidària.

I especialment cal utilitzar la força del desig en l'ordre del ser davant del paradigma de l'estar i del tenir.

Allò que trobo més suggeridor i que et deixa un bon regust després d'assaborir-lo i llegir-lo és que t'ajuda a trobar el millor de la humanitat, a redescobrir el significat de "valor" com a força de vida i de "riquesa" com a potència creadora. L'economia hauria d'estar subordinada als nostres valors de cooperació i als drets humans.

En definitiva, l'aposta *d'Adéu, capitalisme* consisteix a articular la resistència creativa amb la visió transformadora i l'experimentació anticipatòria.

<http://www.directory.coop>

Web promogut pel Directori .Coop, que recull informació i notícies al voltant del món del cooperativisme.

Incorpora una eina de butlletins i notícies connectades amb les xarxes socials, i alhora ha creat un mapa cooperatiu mundial, que pretén ser un aparador per les cooperatives que tenen domini web .coop.

Aquest web permet trobar de manera interactiva empreses amb el domini .Coop en els mapes de cerca.

Els membres de la cooperativa poden afegir vídeos, fotos i informació de contacte especialitzats a la seva llista, i a més compartir els seus mapes a través de vincles personalitzats que poden ser col·locats en les xarxes socials.

<http://www.sants.coop/>

Web del projecte Barri Cooperatiu. És un projecte impulsat per La Ciutat Invisible i la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. El seu objectiu és difondre els valors i les pràctiques del cooperativisme en l'àmbit local i comunitari, impulsar les cooperatives existents a barris i pobles, i fomentar la creació de noves experiències. Barri Cooperatiu és també un projecte de comunicació integral que pretén reelaborar i socialitzar l'imaginari cooperativista en la societat. Les cooperatives (de treball, de consum, d'habitatge,...) són pràctiques associatives, plurals i de proximitat, que aposten per formes de producció i relació econòmica alternatives a les de l'actual model competitiu de desenvolupament social. I aquesta aposta ha de ser comunicada.

En aquest web trobareu informació sobre el projecte, agenda d'activitats, butlletí...

<http://www.thenews.coop/>

Web especialitzat en notícies i actualitat d'empreses cooperatives. Cooperative News es la cooperativa de diaris més antiga en el món amb més de 139 anys d'antiguitat.

La cooperativa va començar amb una quota i un preu de venda del diari d'un centau. Els fundadors treballadors del paper van trobar en el diari un mitjà de lectura indispensable per als membres de les societats cooperatives, que estaven en aquell moment en un període de ràpida expansió, i que encara preval en aquests moments.

La cooperativa Limitada de Premsa, que publica les notícies i elabora aquesta plana web, és una cooperativa de segon grau formada per federacions, cooperatives i simpatitzants. La Junta de premsa està convençuda que els cooperativistes segueixen necessitant una font independent d'informació que els permeti garantir la responsabilitat i participar plenament en els assumptes de les seves cooperatives i del moviment cooperatiu en general.

<http://www.gemeinwohloekonomie.org>

La iniciativa de l'Economia del Bé Comú, que té el suport d'organitzacions, polítics, gent privada i empreses, va començar l'octubre del 2010. Des de llavors, el moviment ha augmentat constantment. Més de 100 empresa pioneres van realitzar de manera voluntària el 2011 per primera vegada el "Balanz del Bé Comú". En els més de vint "camps regionals d'energia o activitat" s'aprofundeix, s'estén i es desenvolupa el concepte de l'economia del bé comú. D'aquesta manera, d'un moviment obert als resultats, es pot desenvolupar un procés en creixement local amb conseqüències globals i tenir com a objectiu sinèrgies amb principis similars.

<http://www.verkami.com/>

Verkami és una plataforma en línia que permet de manera directa finançar projectes amb la suma d'aportacions individuals. A Verkami es dirigeixen creadors independents que busquen finançament per materialitzar les seves idees. El seu públic, convertit en mecenes, rep recompenses exclusives a canvi de les seves aportacions.

Els creadors mantenen tots els drets sobre les seves obres i ofereixen als mecenes que els ajuden a finançar els seus projectes recompenses en forma de creacions i productes exclusius, experiències úniques, edicions limitades, marxandatge, accés a descàrregues...

Només els projectes que en el termini de 40 dies arribin com a mínim al 100% del seu objectiu de finançament rebran els diners aportats pels seus mecenes. En cas contrari, les quantitats que els mecenes s'han compromès a aportar no es faran efectives i el projecte no rebrà el finançament. Verkami cobra pels seus serveis un 5% del que recapti el projecte i només en cas que aquest aconseguixi el finançament.

Verkami neix a Mataró de la iniciativa privada d'un pare i dos fills: en Joan, l'Adrià i en Jonàs Sala, un biòleg, un historiador de l'art i un físic. A través d'aquesta plataforma, diferents entitats i cooperatives han finançat projectes com Claraboia, SCCL i La ciutat invisible, SCCL, L'Olivera, MAmaG (Rocaguinarda), La Kosturica...

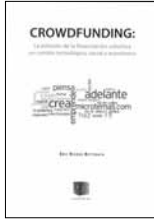
Mirades globals per a una altra economia

Pablo Guerra i Setem
Setem Catalunya

Setem presenta en aquest llibre quinze experiències d'economia solidària, repartides entre Àfrica, Amèrica Llatina i l'Estat espanyol. Es tracta d'iniciatives d'èxit, que cobreixen totes les fases del cicle econòmic, que posen l'ésser humà i les seves necessitats com a prioritat, i les activitats de les quals garanteixen impactes socials i ambientals positius, a més de rendibilitat econòmica.

Pablo Guerra, sociòleg uruguaià i un dels principals referents de l'economia solidària al món, és autor dels capítols teòrics i qui ha donat forma a la informació recopilada en els casos pràctics. Les experiències analitzades de l'Estat espanyol són Landare, Som Energia, Red Social Koopera, Fiare i IDEAS.

Crowdfunding: la eclosión de la financiación colectiva. Un cambio tecnológico, social y económico

Eric Rivera Butzbach
Ediciones QUE

Aquest llibre analitza la situació actual del fenomen del *crowdfunding* o microfinançament col·lectiu, així com alguns temes que convé tenir en compte quan es vol presentar un projecte d'aquesta mena. L'obra mostra diversos projectes d'un ampli ventall de sectors d'activitat finançats amb èxit mitjançant aquest sistema.

Es tracta d'una publicació pensada per a tot aquell que vulgui saber què és el microfinançament i quina és la situació a l'any 2012 d'aquesta forma de finançament col·lectiu de projectes.

**¿Qué es lo económico?
Materiales para un debate necesario contra el fatalismo**

José Luis Coraggio (organizador) i Alain Caillé, Jean-Louis Laville i Cyrille Ferraton
Ediciones CICCUS

Durant tres dècades hem suportat el discurs únic sobre les bondats del mercat i la instal·lació de la seva lògica conseqüent: convertir ciutadans lliures en consumidors esclaus.

Iniciada la profunda crisi de l'hegemonia liberal, la pregunta "Què és allò econòmic?" resulta imprescindible per avançar cap a propostes i pràctiques econòmiques més solidàries, audaces i superadores d'allò que ens han imposat fins avui.

Prenent com a punt de partida la idea que l'economia és una construcció social i política, podrem assolir la transformació d'un mercat que tan sols exalta triomfadors mentre considera la majoria d'exclusos com un efecte indesitjat.

En aquest llibre multidisciplinari, quatre especialistes en economies alternatives ens ofereixen materials creatius per obrir un debat necessari contra el fatalisme.

**Cambio Global España
2020/2050. Consumo y
estilos de vida**

*Maria Heras i Montse Peiron
(coord.)*

Disponible en format
electrònic a:

www.cceimfundacionucm.org

Les investigadores i els investigadors del CRIC (Centre de Recerca i Infomació en Consum) ens ofereixen aquesta interessantíssima anàlisi sobre els nostres patrons de consum i estils de vida que ens permet generar polítiques i dinàmiques socials orientades a promoure una transició cap a altres models de consum, on sigui possible mantenir una alta qualitat de vida sense sobrepassar els límits de biocapacitat dels ecosistemes.

Es tracta d'un treball que continua amb els objectius del programa Canvi Global Espanya 2020.2050, orientat a impulsar un procés continu d'informació, anticipació i propostes d'acció sobre el canvi global a l'Estat espanyol.

**Educar, trabajar,
emprender
Cuaderno de esperanza**

Daniel Jover
Ed. Icaria i XES

Aquest llibre aposta per una economia social i solidària on la persona és el centre i els diners són el mitjà, on queda molt clar que la millor formació per a l'ocupació és una bona educació per al canvi. Aquest text no es queda en el diagnòstic i la denúncia, sinó que conté un missatge d'esperança: el poder de l'educació i l'economia solidària per transformar la societat, la força de la paraula i la praxi empresa per la ciutadania activa romanen en l'horitzó de la possibilitat, la solidaritat al nostre abast.

Aquesta obra reivindica la força del compromís i l'escriptura com a evocació del passat, construcció del present i recreació del pensament i la imaginació.

El nostre PIB té en compte, en els seus càlculs, la contaminació atmosfèrica, la publicitat del tabac i les ambulàncies que van a recollir els ferits de les nostres autopistes. Registra els costos dels sistemes de seguretat que instal·lem per protegir les nostres llars i les presons amb què tanquem els que aconseguixen irrompre-hi. Comporta la destrucció dels nostres boscos de sequoies i la seva substitució per urbanitzacions caòtiques i descontrolades. Inclou la producció de napalm, armes nuclears i vehicles blindats que utilitza la nostra policia antiavalots per reprimir els esclats de descontentament urbà. Recull [...] els programes de televisió que exalcen la violència a fi de vendre joguines als nens. En canvi, el PIB no reflecteix la salut dels nostres infants, la qualitat de la nostra educació, ni el grau de diversió dels nostres jocs. No mesura la bellesa de la nostra poesia ni la solidesa dels nostres matrimonis. No es preocupa d'avaluar la qualitat dels nostres debats polítics ni la integritat dels nostres representants. No pren en consideració el nostre valor, saviesa o cultura. No diu res de la nostra compassió ni de la dedicació al nostre país. En una paraula: el PIB ho mesura tot, excepte el que fa que valgui la pena viure la vida

Robert Kennedy (1925-1968)

Discurs del 18 de març de 1968 (el candidat presidencial va ser assassinat poques setmanes després)